

**Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя**

**Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра дошкільної освіти**

Освітня програма «Дошкільна освіта»
Спеціальність 012 Дошкільна освіта

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Педагогічні умови використання театралізованої діяльності у попередженні негативної поведінки старших дошкільників

Безименної Тетяни Василівни

Науковий керівник:

Пихтіна Н.П., к. пед. н., доцент кафедри дошкільної освіти
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Рецензент:

Пісоцький О.П. к. пед. н., доцент кафедри дошкільної освіти
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Новгородський Р.Г., к. пед. н., доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Допущено до захисту: Протокол №7 від 28.11.2022 р.
Завідувач кафедри дошкільної освіти:

Кононко О.Л., док. псих. н., професор

Ніжин – 2022

Анотація. Магістерська робота виконана на теоретичному й емпіричному рівнях. На теоретичному рівні, внаслідок аналізу існуючих досліджень обґрунтовані сутність, різновиди та чинники детермінації негативної поведінки у дітей дошкільного віку. Вивчена проблема попередження негативних проявів поведінки дітей дошкільного віку у психолого-педагогічній літературі. Проаналізована роль театралізованої діяльності у вихованні і розвитку дитини дошкільного віку.

На емпіричному рівні, в межах педагогічного експерименту, розроблені програма і методика вивчення педагогічних умов використання театралізованої діяльності у попередженні негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку.

Розроблена рекомендована система роботи з використання театралізованої діяльності у попередженні негативної поведінки у дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: поведінка, відхилення у поведінці, девіантна поведінка, негативна поведінка, негативні прояви, негативізм у дітей дошкільного віку, профілактика, педагогічна профілактика, театралізована діяльність, театралізована гра, театр.

Abstract. The master's work was performed at the theoretical and empirical levels. At the theoretical level, as a result of the analysis of existing studies, the essence, types and factors of determining negative behavior in preschool children are substantiated. The problem of prevention of negative manifestations of behavior of preschool children in psychological and pedagogical literature is studied. The role of theatrical activity in the upbringing and development of a preschool child is analyzed.

At the empirical level, within the framework of a pedagogical experiment, a program and methodology for studying the pedagogical conditions of using theatrical activities in preventing negative manifestations in the behavior of preschool children were developed.

A recommended system of work on the use of theatrical activities in the prevention of negative behavior in older preschool children has been developed.

Key words: behavior, deviation in behavior, deviant behavior, negative behavior, negative manifestations, negativism in preschool children, prevention, pedagogical prevention, theatrical activity, theatrical game, theatre

Зміст

Вступ	5
Розділ I. Теоретичні аспекти проблеми попередження негативної поведінки у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності.....	9
1.1. Аналіз сутності, різновидів та чинників детермінації негативної поведінки у дітей дошкільного віку.....	9
1.2. Вивчення проблеми попередження негативних проявів поведінки дітей дошкільного віку у психолого-педагогічній літературі.....	16
1.3. Театралізована діяльність та її роль у вихованні і розвитку дитини дошкільного віку.....	21
Висновки до першого розділу	30
Розділ II. Практичне вивчення педагогічних умов використання театралізованої діяльності у попередженні негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку.....	32
2.1. Педагогічні умови використання театралізованої діяльності у попередженні негативної поведінки у старших дошкільників.....	32
2.2. Характеристика змісту та результатів констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи	43
2.3. Рекомендована система роботи з використання театралізованої діяльності у попередженні негативної поведінки у дітей старшого дошкільного віку	55
Висновки до другого розділу	61
Висновки	63
Використана література.....	71
Додатки.....	76

Вступ

Соціальні кризові процеси, що є характерними для сучасного суспільства, негативно впливають на психологію людей, породжують тривожність і напруженість, озлобленість, жорстокість і насильство. Стан країни привів наше суспільство до значного збільшення різноманітних відхилень у поведінці. Стресові стани дорослих, їхні негативні емоції виміщаються на дітях, що руйнівню впливає на їх незміцнені душі, схилиючи їх до негативних проявів у поведінці, таких як: агресивність, тривожність, страхи тощо.

На складність і актуальність проблеми відхилень у поведінці та необхідності їх попередження наголошували: М. Заостровцева, І. Козубовська, В. Оржеховська, Н. Пихтіна, Т. Федорченко та інші.

Дошкільний вік - важливий етап розвитку дитини. Це період, коли діти засвоюють норми і правила поведінки, які прийняті у суспільстві, установлюють стосунки з дорослими й однолітками. Чим ширше коло зв'язків дитини з навколишнім світом, тим різноманітніші переживання в неї виникають.

Обов'язковою умовою прогресу суспільства – є виховання духовної культури особистості, існування якої, насамперед, пов'язано з такими факторами, як моральне збагачення дитини, віра в гуманістичні ідеали, здатність і бажання захищати їх.

Визначення статусу дитини в світі, ступінь його осягання залежить від того, наскільки засвоїла вона суспільні цінності, особливу роль серед яких відіграє мистецтво. Впливаючи на душі дітей, думки і почуття правдою і красою, воно несе в собі ідеальні уявлення про людину в усій багатогранності її існування. Проблеми естетичного виховання опинились у фокусі загальної уваги.

Особливе місце у естетичному вихованні належить театру, що володіє унікальними можливостями впливу на розвиток дітей. Засобами театру можна розв'язувати важливі виховні завдання: театр сприяє формуванню моральних якостей дитини, допомагає повірити у власні можливості, вчить бути організованою та уважною. Театралізована діяльність має потужну розвивальну силу: збагачує творчу уяву й образне мислення, розширює коло інтересів дитини, удосконалює психічні процеси, надає унікальну можливість для самовираження.

У низці досліджень, науково-методичних публікаціях доведена можливість активної і творчої участі дошкільників в іграх-драматизаціях як передумови театралізованої гри, розкрито шляхи її розвитку в умовах закладу дошкільної освіти. А саме, у своїх працях про театралізовану діяльність у дітей дошкільного віку висвітлили цю проблему Л. Артемова, А. Богуш, Н. Водолага, Р. Жуковська, Л. Макаренко, Д. Менджерницька.

Театралізована діяльність розглядається науковцями і практиками, як ефективний засіб попередження негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку, з тих позицій, що вона має позитивний вплив на розвиток емоційно-почуттєвої сфери особистості; торкаючись найпотаємніших струн душі. Тому **тема** виконаної роботи *«Педагогічні умови використання театралізованої діяльності у попередженні негативної поведінки старших дошкільників»*.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та практично вивчити педагогічні умови використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у дітей дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Окреслити та розкрити зміст основних понять дослідження;
2. Проаналізувати найбільш поширені негативні прояви у поведінці дітей дошкільного віку та їх чинники;
3. Проаналізувати особливості організації театралізованої діяльності дошкільників як засобу їх виховання і розвитку;
 4. Теоретично обґрунтувати та практично вивчити педагогічні умови використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку;
 5. Розробити рекомендовану систему роботи щодо використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів поведінки у дітей дошкільного віку.

Об'єктом дослідження є процес попередження негативних проявів поведінки дітей дошкільного віку засобами театралізованої діяльності.

Предмет дослідження – педагогічні умови використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у дітей дошкільного віку.

Дослідження здійснювалося на основі комплексу **діагностичних методів**:

- а) *теоретичних*: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація;
- б) *емпіричних*: вивчення психолого-педагогічної літератури; експеримент: педагогічний; опитувальні методи: анкетне опитування, бесіда, інтерв'ю; спостереження; аналіз планів роботи вихователів та музичного керівника.
- в) *методів математичної статистики та обробки емпіричних даних*.

Теоретичне значення роботи полягає у системному аналізі проблеми негативної поведінки старших дошкільників, які є наслідком криз їх психовікового розвитку, неправильного виховання в сім'ї, пов'язані з дефіцитом уваги, несприятливою адаптацією до

ЗДО; у вивченні проблеми попередження негативних проявів у поведінці дітей у психолого-педагогічній літературі, теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов використання театралізованої діяльності в якості важливого превентивного засобу у вихованні старших дошкільників.

Практичне значення роботи полягає у практичному вивченні педагогічних умов використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативної поведінки у дітей старшого дошкільного віку; у розробці рекомендованої системи роботи з використанням театралізованої діяльності як превентивного у вихованні дітей дошкільного віку.

Впровадження результатів дослідження здійснювалось в межах участі у двох Всеукраїнських науково-практичних конференціях студентів та молодих науковців «Дошкільна освіта: стан, проблеми та перспективи розвитку» (Ніжин, 2021, 2022) та звітній вузівській науково-практичній конференції «Студентський науковий вимір актуальних проблем в галузі дошкільної освіти» (Ніжин, 2022).

За результатами дослідження підготовлені та подані до друку до Наукового студентського вісника Ніжинського державного університету імені М. Гоголя статті «Негативна поведінка у дошкільників як психолого-педагогічна проблема», «Попередження негативних проявів у поведінці дітей як психолого-педагогічна проблема», «Театралізована діяльність та її роль у вихованні і розвитку дитини дошкільного віку».

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів з підрозділами, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури, додатків.

Загальний обсяг роботи – 113 сторінок, з них основного тексту 74 сторінки.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕГАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.2. Аналіз сутності і різновидів негативної поведінки у дітей дошкільного віку

Аналіз проблеми поведінкових відхилень у дошкільників вимагає наукового тлумачення її базових понять та розкриття механізмів виникнення поведінкових відхилень у дітей.

Психолого-педагогічний словник тлумачить поняття «поведінка людини», як завжди суспільно зумовлену, що набуває характеру свідомої, цілеспрямованої, мимовільної та творчої діяльності. На рівні суспільно-детермінованої діяльності термін «поведінка» позначає дії людини стосовно суспільства, інших людей, предметного світу, що розглядаються з боку їх регуляції суспільними нормами моралі та права [40, с. 585–586].

Науковці (Є.Змановська, Ю.Клейберг, І.Подласий) розглядають поведінку як процес взаємодії особистості з середовищем, що опосередкований індивідуальними особливостями та внутрішньою активністю особистості у формі її дій та вчинків [19, с. 6]; як систему взаємопов'язаних рефлексорних і свідомих дій (фізичних та психічних), що здійснює людина з метою досягнення певної мети, реалізації певної функції у процесі її взаємодії з середовищем [21, с. 253; 32, с. 10].

Як зазначає Л. Вольнова, більшість людей демонструє поведінку співзвучну схваленим у суспільстві нормам, тому вона схвалюється оточуючими і сприяє успішній соціалізації особистості. Така поведінка визначається як *стандартна (нормативна)*. Проте, якщо поведінка, порушує схвалені суспільні норми, науковці трактують її як *нестандартну (аномальну, ненормативну, анормативну)* [10, с. 9–10;].

За даними досліджень Є.Змановської, Л.Вольнової нестандартна поведінка може позитивно впливати та сприяти прогресивному розвитку суспільства (креативна, позитивна) або породжувати деструктивні процеси у ньому (поведінка з відхиленнями, негативна) [19, с. 7–17; 10, с. 9–10]; тобто може існувати у двох протилежно-орієнтованих формах – конструктивній та деструктивній [10, с. 10 -12].

Таку позицію поділяють Г. Коджаспирова, А. Коджаспиров і розглядають *девіантну поведінку* як таку, яка є не абсолютно негативним явищем і для якої характерні відхилення від прийнятих у суспільстві норм. Зростання політичної активності, економічну

підприємливість, художню творчість та наукові пошуки науковці відносять до позитивних девіацій [21, с. 63].

Згідно з дослідженням М. Волошенко, конструктивний тип нестандартної поведінки притаманний людям, які вирізняються гіперздібностями (суттєво перевищують середньостатистичні здібності) у певній сфері діяльності, серед яких: обдаровані, талановиті та геніальні [9, с. 24].

Розглянемо нестандартну поведінку саме негативного змісту, зокрема, поведінку, що відхиляється. Поняття «*поведінка з відхиленнями*» або «*девіантна поведінка*» у широкому його тлумаченні – збірний термін, яким охоплюється широке коло девіацій. Проте поняття «поведінка з відхиленнями» охоплює поведінку і позитивного, і негативного характеру, поняття ж «девіантна поведінка» – дії і систему вчинків тільки негативного прояву.

У сучасному тлумачному словнику термін «поведінка, що відхиляється» («девіантна поведінка») визначається як система вчинків або окремі вчинки, що суперечать прийнятим у суспільстві правовим або моральним нормам [58, с. 344]. У психолого-педагогічному словнику така поведінка визначається як дії, що не відповідають офіційно встановленим або фактично сформованим у даному суспільстві (соціальній групі) нормам і очікуванням та призводять порушника до ізоляції, лікування, виправлення або покарання [40, с. 148].

Цікавою для нас є наукова позиція І. Парфанович, згідно якої, на початковій стадії формування поведінкових девіацій має місце епізодичність негативних проявів у поведінці [30].

Наукові дослідження (С.Кривцова, І.Подласий) засвідчують, що більшість поведінкових відхилень у дітей саме дошкільного віку відображають тимчасовий, іноді випадковий стан дитини, що, як правило, є захисною реакцією на несприятливі умови життєдіяльності [34].

Н. Пихтіна розглядає негативні прояви у поведінці дітей, як різновид поведінкового відхилення, початковий етап у формуванні стійких девіацій; визначають їх як нестійке, ситуативне поведінкове відхилення, що виникає у дітей переважно у дошкільному та молодшому шкільному віці внаслідок дії несприятливих умов їх життєдіяльності та виховання [32, с. 16; 41].

Науковці, досліджуючи поведінкові відхилення у дітей, поряд з поняттям негативні прояви у поведінці послуговуються, на перший погляд близькими поняттями негативізм, негативізм дитячий.

Г. Коджаспирова термін «негативізм» визначає як якість особистості, яка проявляється у навмисному протиставленні себе будь-яким зовнішнім вимогам та очікуванням. Окрім того, вказується на існування двох форм негативізму: пасивного негативізму, який проявляється у відмові виконувати висунуті вимоги; та активного негативізму, який характеризується виконанням дій, які є протилежними до висунутих вимог [21, с. 204].

На думку О.Степанова, дитячий негативізм є демонстративним протестом дитини проти незадовільного ставлення до неї з боку ровесників і дорослих, що проявляється у протидії втручанню в її справи, впертості, грубощях та відмові виконувати вимоги старших. Ґрунтується на незадоволенні окремих важливих для дитини потреб (у спілкуванні, повазі, емоційному контакті з ровесниками). Науковець обґрунтовує чинники дитячого негативізму, наголошуючи, на найбільш дієвих, зокрема, кризах психо-вікового розвитку трьох та шести-семи років, неправильному вихованні дитини у сім'ї [39, с. 141].

Науковці розглядають поняття «негативні прояви у поведінці» та «негативна поведінка» як дуже близькі і тотожні. Термін «негативна поведінка» доцільніше використовувати для означення сутності поведінки, що відхиляється від норми на початих етапах її формування. Термін «негативні прояви у поведінці» краще використовувати у ситуаціях, коли мова йде про різновиди такої негативної поведінки.

Сучасні науковці (М. Ковальчук, В.Оржеховська, Н.Пихтіна) окреслюють та аналізують такі *групи детермінант поведінкових відхилень у дітей*: медико-біологічні, соціально-педагогічні, психо-фізіологічні.

До групи медико-біологічних детермінант науковці включають *вроджені, спадкові та набуті чинники* [20].

За їх оцінкою, *вроджені чинники* пов'язані з внутрішньоутробними ураженнями плоду під час вагітності матері (токсикоз, наслідки інтоксикації медичними препаратами, соматичні і хронічні інфекційні захворювання майбутньої мами, особливо у перші місяці вагітності), її недостатнє харчування і нездоровий спосіб життя (паління, зловживання алкоголем, наркотиками). Вказані чинники впливають на дозрівання нервової системи плоду, зумовлюючи порушення механізмів довільної регуляції поведінки дитини та відповідні її індивідуальні особливості.

На думку науковців (О. Кисла, М. Ковальчук), *спадкові чинники* зумовлюються різноманітними ураженнями генетичного матеріалу (генні або хромосомні мутації, дефекти обміну речовин, що впливає на дозрівання структур головного мозку), внаслідок чого

відбуваються порушення розумового розвитку, тілесні вади, відхилення слуху, зору, захворювання нервової системи. Чинники цієї групи активно впливають на формування основних характеристик і властивостей нервової системи людини, які складають основу темпераменту людини, її працездатність, чутливість до впливів оточуючого середовища

Набуті чинники пов'язують (в першу чергу неповноцінність клітин головного мозку) з процесами життєдіяльності дитини та пов'язують їх з важкими захворюваннями у ранньому віці, черепно-мозковими травмами. До цієї групи чинників також відносяться соматичні і нервові захворювання, хронічні хвороби з багаторазовими рецидивами, оскільки тривалість захворювань – об'єктивне джерело неврозів, затримок у розвитку. Вони сприяють зниженню психічних можливостей дитини в оволодінні певним видом діяльності, ускладнюють стосунки з однолітками та зумовлюють патологічне формування особистісних і поведінкових характеристик (емоційної нестійкості, послаблення захисних і пристосувальних механізмів), слугуючи, водночас, чинником виникнення негативної поведінки (в першу чергу, неслухняності й агресивності) [20, 33].

До соціально-педагогічних детермінант негативної поведінки дітей науковці (В.Приходько, К. Суятінова), в першу чергу, відносять *сімейне неблагополуччя та пов'язані з ним неправильні типи виховання в сім'ї* [52].

Неблагополучну сім'ю визначають як таку, яка через об'єктивні або суб'єктивні причини втратила свої виховні можливості, внаслідок чого у ній виникли несприятливі умови для виховання дитини [37]. За оцінкою В.Приходька, негативні впливи сімейного оточення, істотно спотворюють поведінку дитини. зумовлюють ранню втрату її потреби у спілкуванні з батьками, формуючи низку негативних поведінкових стереотипів та особистісних якостей (егоїзму, замкнутості, конфліктності, впертості, неадекватно завищену чи занижену самооцінку, озлобленість, невпевненості у власних силах, недисциплінованості тощо) [37].

Тому на думку Н.Пихтіної, внаслідок неправильного виховання у сім'ї, вже у дошкільному віці виникають помилки у поведінці дитини: невміння гратись із ровесниками, спілкуватися з ними, нешанобливе ставлення до дорослих, недооцінка або переоцінка власних можливостей. Їх основою є невдалі стосунки у грі й трудових діях, які породжують невпевненість у собі, образливість, впертість, агресивність, озлобленість. Дефіцит успіху у грі і дефіцит спілкування ведуть до деформованого психічного розвитку [33].

Ми узагальнили результати сучасних досліджень науковців (З.Зайцева, С.Курінна, В.Приходько) та виділити наступні *особливості несприятливої соціалізації дошкільника в умовах неблагополучної сім'ї*, а саме: недостатність позитивного емоційного контакту між

членами родини, неправильність виховних позицій батьків, ускладнення їх подружніх стосунків, аморальний спосіб життя батьків та їх асоціальна поведінка [18; 24; 37].

Л. Гурковської, О. Кононко розглядають *несприятливу адаптацію дитини до закладу дошкільної освіти* як дієву соціально-педагогічну детермінанту поведінкових відхилень у дітей. Л. Стреж, Т. Жаровцева визначають адаптацію дошкільників до ЗДО як короткотривалий процес взаємодії дитини з новими соціальними умовами, що потребує пошуку психологічних форм пристосування, обґрунтовуючи це пластичністю нервової системи дошкільників, їх віковими особливостями, збільшенням їх можливостей до тренування здатності адаптовуватися, розширенням ресурсів активної перебудови особистості відповідно до нових умов, виробленням відповідних форм поведінки [17; 23; 49].

У дослідженні Ж. Юзвак проаналізовані труднощі адаптації дітей раннього віку (2-го року життя) до умов дошкільного закладу, вказані причини дезадаптації (або важкої форми адаптації), окреслені й охарактеризовані поведінкові відхилення (істерики, агресивність, сором'язливість, замкнутість) у дошкільників на етапі їх адаптації до закладу дошкільної освіти [59].

Н.Пихтіна вказує, що на формування поведінкових відхилень значною мірою впливають і недоліки в організації освітнього процесу дошкільного закладу та розглядає їх якості дієвих і важливих соціально-педагогічних детермінант поведінкових відхилень [33].

Аналізуючи *психо-фізіологічні детермінанти* відхилень у поведінці, О.Кисла, Т.Туркот, наголошують на найбільш поширених, а саме: негативні почуття та переживання дитини, неадекватність самооцінки й неуспішність процесу самоактуалізації особистості, кризи психовікового розвитку [20; 54].

Згідно з дослідженнями Т. Туркот, одним із джерел глибоких переживань дитини є блокування потреби у спілкуванні, схваленні, пошані, емоційному контакті зі значущими людьми. Намагаючись вистояти у складних життєвих обставинах, дитина вдається до негативних реакцій, які виконують захисну та компенсаторну функції. Тому негативні прояви у поведінці дитини є одним із способів протесту проти байдужості дорослих. Не маючи необхідного соціального досвіду, таким чином, дошкільник прагне отримати бажану увагу, любов та підтримку [54, с. 48–69].

За визначенням Т.Дудкевич, самооцінка є обов'язковою умовою реалізації двох важливих станів самокерованої поведінки: самоконтролю й самовдосконалення. Саме самооцінка дає змогу людині критично ставитися до самої себе, постійно зіставляти свої

можливості та здібності з вимогами, що висуваються життям, виробляти вміння ставити перед собою реальні цілі [16].

На думку О.Кононко для формування адекватної самооцінки дітей дошкільного віку, важливим є адекватне ставлення до них батьків, рідних, педагогів та однолітків, де оточуючими має підкреслюватись віра у можливість дитини [23].

Особливу роль у формуванні самооцінки дитини О.Кононко надає педагогічній оцінці, яка, на думку науковця, не виконує орієнтувальну (вплив на інтелектуальну сферу) і стимулювальну (вплив на афективно-вольову сферу особистості) функції.

Відомо, що розвиток дитини відбувається за кілька періодів, які послідовно змінюють один одного. Цей процес є обов'язковим і передбачуваним. Кожен віковий період завершується віковою кризою, яка має свої позитивні та негативні особливості. Проте, за певних обставин, криза може мати несприятливе протікання і розглядається науковцями як умова для загострення окремих кризових ознак, зокрема, негативізму, впертості, непокірності, знецінення дорослих [12].

Дослідження останніх років дали змогу розширити уявлення про кризу трьох років - особливий віковий етап, в межах якого, за оцінкою В.Поліщук активізується виникнення важковихованості у дітей, що виявляється у дошкільному та молодшому шкільному віці у непосидючості, неслухняності, боягузкості тощо [35].

Таким чином, для означення поведінкових відхилень у дошкільників науковці використовують низку термінів: відхилення у поведінці, негативні прояви у поведінці, негативна поведінка, негативізм, дитячий негативізм. Перераховані вище поняття тісно пов'язані між собою та складають своєрідний причинно-наслідковий ряд, що відображають ймовірні відповідні етапи у формуванні стійких поведінкових відхилень.

Базовим терміном серед названих є термін «негативні прояви у поведінці», який визначається як початковий етап у формуванні поведінкових відхилень, які зароджується у дошкільному та молодшому шкільному віку, нестійке, ситуативне поведінкове відхилення, що виникає у дітей переважно внаслідок дії несприятливих умов життєдіяльності та виховання, під впливом яких відбувається порушення норм поведінки. Негативні поведінкові прояви виникають у дітей переважно у дошкільному віці та зумовлюються переважно кризами психо-вікового розвитку трьох та семи років, неправильними типами виховання в сім'ї, несприятливою адаптацією до закладу дошкільної освіти.

1.2. Вивчення проблеми попередження негативної поведінки дітей дошкільного віку у психолого-педагогічній літературі

Використання неефективної стратегії і тактики превентивно-корекційної роботи з дитиною дошкільного віку, що має негативні прояви у поведінці, може сприяти перетворенню ситуативних негативних проявів у стійкі поведінкові відхилення з ускладненнями й деформацією у розвитку особистості, зокрема, важковиховуваності, соціальної дезадаптації, соціально-педагогічної занедбаності, різноманітних форм девіантної поведінки.

На попередження та подолання різноманітних поведінкових відхилень націлені профілактичні заходи. Проблема профілактики у науковій літературі висвітлюється багатоаспектно, адже попереджувальні заходи розробляються, удосконалюються та застосовуються практично в усіх сферах життєдіяльності людини. Тому сутність і зміст профілактики тлумачиться з позиції різних наук: медичної, правознавчої, соціально-педагогічної та психологічної.

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, *профілактика* (від грецького *prophylaktikos* – «запобіжний») – це різнобічна, багатогранна діяльність, що перешкоджає поширенню негативних явищ у суспільстві шляхом надання громадянам відповідних знань [46].

Категоріальний апарат *поняття «профілактика»* найповніше розроблений в юридичній галузі, де означений термін визначається як конкретно складена на відповідному історичному етапі суспільного життя складна, об'єктивно зумовлена система соціально керованої діяльності, що забезпечує науково-теоретичну розробку та практичну реалізацію заходів, спрямованих на попередження злочинів та злочинності» [26; 29].

Оскільки проблема формування негативних проявів у поведінці є багатоаспектною, відповідно, їх профілактика теж передбачає такі аспекти: правовий, соціальний, медичний, психологічний, педагогічний.

Педагогічну профілактику визначають як процес цілеспрямованого використання сукупності заходів, розроблених педагогічною наукою для того, щоб попередити виникнення і розвиток відхилень у розвитку, навчанні, вихованні» (Л. Мардахаєва); як систему колективних й індивідуальних виховних впливів, спрямованих на вироблення імунітету до

негативних впливів оточуючого середовища з метою попередження розвитку асоціальної спрямованості особистості (В.Оржеховська) [29].

Н. Пихтіна визначає педагогічну профілактику як процес формування конкретного морального почуття відповідальності шляхом комплексного цілеспрямованого впливу на свідомість, почуття, волю дітей з метою вироблення їх імунітету до негативних впливів оточуючого середовища [32, с. 5]. Педагогічна профілактика в залежності від виробу об'єкта впливу, змісту профілактичної роботи містить у собі деякі аспекти соціальної профілактики: загально соціальної, спеціальної, індивідуальної. Вона спрямована на вдосконалення способу життя дітей з використанням суспільства. Як і загальна профілактика, педагогічна спрямована проти тих явищ соціального життя, які детермінують порушення норм моралі виступають як один із засобів правильної соціальної орієнтації людей стимулу значимої поведінки [32, с. 13].

С.Андрійчук, О.Потапова вважають, що процес профілактики має свою структуру і залежно від ступеня розвитку поведінкового відхилення у дитини, профілактична діяльність може реалізовуватись на трьох рівнях: первинної профілактики, вторинної третинної профілактики.

Первинна педагогічна профілактика - це вид соціально-педагогічної діяльності, спрямований на здійснення освітньо-профілактичних заходів та інших соціально-педагогічних моделей впливу на особистість з метою попередження різних видів негативної поведінки на ранніх стадіях відхилень. Первинна профілактика здійснюється за місцем проживання, навчання, оздоровлення та дозвілля дітей і молоді [2].

Первинна профілактика носить, як правило, інформаційний характер, оскільки спрямована на формування в особистості неприйняття та категоричну відмову від певних стандартів поведінки чи негативних звичок [32, с. 35]. Вона розрахована, перш за все, на батьків, які виховують дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку (чи осіб, що їх замінюють), на вихователів дошкільних закладів, методистів ЗДО, практичних психологів і соціальних педагогів дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, вчителів-класоводів початкової школи, тобто на осіб, які безпосередньо здійснюють навчально-виховний вплив на дитину. Основна мета первинної профілактики у старшому дошкільному і в молодшому шкільному віці – уникнути «запуску дезадапційного механізму», створити умови, за яких би дитина максимально плавно переступила шкільний поріг.

На думку С.Андрійчук, за умови забезпечення широкої поінформованості батьків, вихователів про причини та наслідки поведінкових відхилень, про механізми їх формування

та способи їх уникнення чи послаблення можливим стане забезпечення належного виховного і, що важливо, соціалізаційного впливу на дитину, яка готується до вступу до школи [2].

За оцінкою Д.Пенішкевич, Л.Тимчук, в межах первинної профілактики поведінкових відхилень у старших дошкільників та молодших школярів, проводиться робота з виявлення дезадаптованих дітей і дітей групи ризику шляхом їх діагностики (анкетування, тестування), відвідування уроків і занять, бесід з педагогами, батьками. Завдання з виявлення перших ознак шкільної чи соціальної дезадаптації покладається в українських загальноосвітніх навчальних закладах на шкільного психолога та на соціального педагога [31, с. 159].

О. Беспалько визначає *вторинну профілактику* (превентивна допомога і соціально-педагогічний супровід) як вид соціально-педагогічної профілактики, що полягає у допомозі окремим суб'єктам – “групам ризику” (зменшення шкоди, спонукання до прояву самопомоги тощо). На цьому рівні є доцільними: реалізація програм превентивного виховання з дітьми “групи ризику”, їх сімей щодо усунення соціально-педагогічних передумов деструктивної поведінки. Вона має на меті обмежити поширення окремих негативних явищ, які виникають у суспільстві чи в соціальній групі, попередження загострення таких явищ та їх наслідків, а також запобігання поглибленню соціальної дезадаптації дітей [4, с. 35].

Педагогічний колектив ЗДО в рамках вторинної профілактики аналізує зовнішні і внутрішні детермінанти соціального життя дитини і, виходячи з цього аналізу, визначає дітей, що входять у так звану «групу ризику» – дітей, що схильні до дезадаптації. Заходи вторинної профілактики не зводяться до виховних впливів на дитину у закладі освіти. До цієї роботи залучаються й батьки дитини, спільно з ними розробляється індивідуальна програма роботи з дитиною, де узгоджуються виховні впливи батьків, вихователів, вчителя-класовода, соціального педагога, психолога, за потреби і лікаря [26].

За оцінкою О.Беспалько, *третинна профілактика* (корекція, адаптація, реабілітація) спрямована на попередження рецидивів асоціальної або небезпечної поведінки серед осіб, яким така поведінка була властива раніше; полягає у реконструкції соціокультурного оточення для різних категорій дітей і молоді, допомозі в спілкуванні, навчанні з метою відновлення втрачених соціальних зв'язків або адаптації в соціальній життєдіяльності [4].

І.Рудніцька визначаючи специфіку заходів третинної профілактики для дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, розглядає їх як комплекс соціальних, освітніх та медико-психологічних заходів, покликаних відновити особистісний та соціальний статус дитини відповідного освітнього закладу, що вже проявляє ознаки негативної поведінки і дезадаптованості. Під час проведення таких заходів педагог організовує

корекційну (індивідуальну та групову) роботу з дезадаптованими дітьми, здійснює психолого-педагогічну просвіту вчителів та батьків. Як правило, третинної профілактики дезадаптації потребують діти з неблагополучних сімей, діти, у яких несформована психологічна і соціальна готовність до навчання у школі, а також діти, що проявляють дезадаптацію внаслідок сімейної гіпер- або гіпоопіки [41].

На думку науковців, можуть бути такі *напрями профілактичної роботи* з дітьми, що мають негативні прояви у поведінці:

а) *профілактична робота з сім'ями*, що здійснюватиметься в межах:

♦ загальної інформаційно-просвітницької роботи з батьками та особами, що їх замінюють. Метою даного аспекту роботи є здійснення психолого-педагогічної освіти батьків з питань виховання дитини в сім'ї. Найбільш поширені форми роботи: лекторії, спецсеінари, бесіди, зустрічі з фахівцями психологічної галузі, круглі столи, тренінги батьківської компетентності;

♦ індивідуального консультування батьків з питань виховання дітей має на меті надання необхідних індивідуальних рекомендацій батькам з питань виховання дитини через врахування:

- індивідуально-психологічних особливостей;
- різнобічних соціально-схвалених інтересів дитини;
- організації її дозвілля;
- особливостей інтелектуальної емоційно-почуттєвої сфери дитини, її моторики;

♦ роботи з сім'ями "групи ризику", що передбачають діагностування даної категорії сімей та різні види допомоги таким сім'ям (інформаційно-просвітницька допомога з питань профілактики негативних проявів поведінки, тренінги дитячо-батьківських стосунків, діяльність тематичних навчальних груп для батьків);

б) *створення в освітньо-виховному закладі середовища, що перешкоджає негативним проявам у поведінці*. Діяльність в цьому напрямку передбачає,

♦ впровадження в освітнє середовище педагогічних технологій, які б забезпечували формування і розвиток у дітей цінностей здорового способу життя;

♦ *впровадження технологій ранньої діагностики* негативних проявів у поведінці.

в) *превентивне навчання й виховання дітей* – здійснюється на основі поєднання досягнень сучасної педагогіки, практичної психології, медичної профілактики та поєднує у собі просвітницьку роботу з формування у дітей установок та навичок відповідальної поведінки [32, с. 45].

Таким чином, проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, ми розглянули особливості роботи щодо запобігання та корекції негативних проявів у малюків, а саме: профілактичну роботу з сім'ями (загальну інформаційно-просвітницьку роботу, індивідуальне консультування, роботу з сім'ями "групи ризику"); превентивне навчання і виховання дітей.

Детально розглянули три основні типи профілактики: первинну, вторинну і третинну.

Метою первинної профілактики є цілеспрямована діяльність закладів системи дошкільної освіти щодо виховання фізичного, психічного, морального та соціально здорової особистості. Вторинна профілактика – це процес, який дозволяє якомога раніше виявити негативні зміни в поведінці дитини, що дає можливість попередити їх подальший розвиток. Третинна профілактика полягає в реконструкції соціокультурного оточення для різних категорій дітей та передбачає заходи педагогічної корекції та реабілітації стійких негативних проявів у поведінці дошкільників.

1.3. Театралізована діяльність та її роль у вихованні і розвитку дитини дошкільного віку

Театралізована діяльність дітей дошкільного віку визначається науковцями як театральна діяльність, як театралізована діяльність (Л. Артемова, А. Богуш та ін.), як театральньо-ігрова діяльність (О. Амацьєва), як гра за сюжетами літературних творів (Ю. Косенко).

В енциклопедичних джерелах *театралізована діяльність* трактується як вид мистецтва, який відображає дійсність художніх сценічних образів, тобто, художніх уявлень актором якогось явища чи ситуації і показ ним цього в мистецтві. Діє засобами міміки, жестів, пантоміміки, є одним із засобів культурного та естетичного виховання, відображає особливості розвитку суспільства та тісно пов'язана з його загальною культурою [21].

Науковці використовують поняття «*театралізована гра*», «*театральньо-ігрова діяльність і творчість*», «*гра-драматизація*» в якості синонімів. У визначенні театралізованих ігор використовується назва «драматичні» - ігри, що характеризуються «наявністю художнього образу і драматичної дії».

Одним із виразних засобів театралізованої діяльності є *пантоміміка* – сукупність виразних рухів тіла, які супроводжують мовлення та емоції. Це той вид виразних рухів, за допомогою яких психічний стан, переживання, відношення до різних подій передається за допомогою постави, міміки та жестів. [48]. Пантомімічна гра є основою гри актора.

Інформативними засобами пантоміміки є *жести і міміка*. *Жести* – це рухи рук, які виражають внутрішній стан людини або вказують на будь-який об'єкт зовнішнього середовища. За своїм призначенням жести поділяють на: 1) індикативні (вказівні); 2) ілюстративні, які акцентують, або пояснюють висловлену думку; 3) виражальні, які відображають емоційно-вольовий стан людини. Жести спеціально виробляють для посилення впливу на аудиторію. Паралельно з ними відпрацьовують і пластику тіла.

Міміка - це сукупність рухів м'язів обличчя, які виражають стан людини або її відношення до того, що вона сприймає, уявляє, пригадує, обмірковує, наприклад, насуплені брови, усмішка, зосереджений погляд.

Здатність творів мистецтва викликати естетичне почуття, давати людині духовно-інтелектуальну насолоду (втіху), збагачувати її внутрішній світ є основою культурного та естетичного виховання.

Дитина, що займається театралізованою діяльністю повинна мати, в першу чергу, творчі здібності, тобто володіти такими духовними силами людини як емоції, почуття, уява, фантазія, інтелект.

Важливу роль у творчій діяльності дитини відіграє *уява* – процес створення нових образів на основі тих уявлень, якими дитина вже володіє. Необхідними умовами нормального розвитку уяви є органи почуттів, які забезпечують запас чітких та яскравих уявлень, а також певний рівень розвитку мислення та мовлення. Уява пов'язана з іншими пізнавальними процесами (сприйманням, пам'яттю, мисленням). Детермінується потребами особистості.

За рівнем вираження активності уяву поділяють на *активну і пасивну*. Активну уяву поділяють на *репродуктивну (відтворюючу) і творчу*. Репродуктивна уява є процесом створення образів, що відповідають опису. Творча уява передбачає самостійне створення нових образів, які реалізуються в оригінальних і цінних продуктах діяльності. Вона є найважливішою складовою творчої діяльності дитини і відіграє винятково важливу роль у творчості, особливо художній (Л. Виготський) [14].

Одним із своєрідних видів уяви є *фантазія* – створення нових образів у вільному комбінуванні елементів реальності. У своїх фантазіях діти звільняються від обмежень, що впливають на їх сприймання, мислення і поведінку в реальному житті. Виходячи за ці обмеження, вони здатні по-новому тлумачити відомі факти, що іноді зумовлює (у дорослих) наукові відкриття.

Театралізована діяльність допомагає найбільш широко реалізувати творчий потенціал дитини, сприяє розвитку цілого комплексу вмінь, активному сприйняттю мистецтва. Представлений у творі мистецтва світ може бути відображенням і реального світу, і видуманим, і небувалим світом, але він існує для того, щоб викликати естетичні переживання. В цьому і полягає

особливість мистецтва (Н. Водолага, Н. Гавриш та ін.) [8; 15]. Сценічні образи ідеально відображають реальність в свідомості людини. Здатність до образного відображення світу забезпечує змістовне, цілеспрямоване перетворення предметного світу і регулює поведінку та діяльність людей.

Основна мова театрального мистецтва – це дія, діалог та гра – її основні ознаки. В театралізованій діяльності як допоміжні засоби виступають художнє та декоративно-прикладне мистецтво. Під час підготовки до вистави, виготовлення дітьми власноруч костюмів і декорацій розвивається моторика, координація рухів, відбувається знайомство з мистецтвом художніх ремесел (О. Амацьєв, Л. Артемова, Н. Водолага та ін.) [1; 3; 8].

Одним із видів дитячої театралізованої діяльності, яка широко використовуються в процесі виховання та всебічного розвитку дітей, є *театралізована гра*. Л. Виготський визначає драматизацію, або театралізоване дійство, як найрозповсюдженіший вид дитячої творчості, так як драматична форма відображення життєвих вражень притаманна дітям і знаходить своє вираження раптово, незалежно від бажання дорослих. Вона охоплює різні види діяльності і побудована на основі органічної єдності гри, мовлення, малювання, а також формує особистість за допомогою «спілкування з мистецтвом» (Л. Венгер, Л. Виготський,) [12; 14].

Театралізована гра – дуже насичена в емоційному відношенні діяльність, в якій діти не помічають дорослих, оскільки бажання пограти у казку досить велике, казка приносить радість та подив – витоки творчості. «*Театралізована гра*» – «*театральність*» – «*театр*» – це спільнокореневі слова, що вказують на спорідненість театралізованих ігор з театром. Театр – синтетичний вид діяльності, який поєднує в собі слово, образ, музику, танець, малювання. Він має свій пізнавальний момент, своє відображення світу на відміну від інших видів мистецтва (живопису, скульптури, музики, поезії) (О. Амацьєва, Л. Артемова) [1; 3].

У сучасних наукових дослідженнях багатьох вчених (Н. Кириченко, Т. Науменко, Н. Нечай) визначено, що театралізована діяльність має величезні можливості для збагачення та розкриття творчого потенціалу дітей дошкільного віку. Роль театралізованої діяльності у їх всебічному розвитку висвітлено у працях О. Амацьєвої, Л. Артемової, Н. Водолаги, О. Ворожейкіної та інших [1; 3; 8; 11].

Театралізована діяльність виступає, як специфічний вид дитячої активності, один із найулюбленіших видів творчості. Ще С. Русова довела природність «драматичного інстинкту малюків». Діти щиро включаються у театральну діяльність, стимульовані літературними, ігровими, особистісними мотивами. У них з'являється потреба у грі, що виникає під впливом літературного твору, а також в засобі самовираженні, спілкуванні, пізнанні себе через відтворення різних образів. Такий стан є у відвертому, щиросердному ставленні до

художнього образу, втіленні його в різних формах театралізованої діяльності. Дитина виявляє рівень художньо-естетичного сприймання, мовленнєву компетенцію, певні знання, вміння, навички, здобуті нею раніше в умовах спеціально організованого навчання [42; 43].

Види театралізованої діяльності старших дошкільників класифікують:

- за способом організації (індивідуальні чи колективні ігри),
 - за змістом театралізованої діяльності (ігри за сюжетами літературних творів, ігри-драматизації, інсценування),
 - за видами ігрового матеріалу (театр ляльок, театр іграшок, пальчиковий театр тощо)
- (С. Русова) [43].

Одним із особливих значень театралізованої діяльності є оволодіння дітьми літературною мовою, засвоєння культури мовлення. З цією метою використовуються невеличкі театралізовані вистави. Діти навчаються уважно слухати мову оточення, розуміти її, розрізнити на слух близькі за звучанням словосполучення та слова, швидкість їх вимови, тобто у дітей розвивається слухова увага та слухове сприйняття. Театралізовані вистави також сприяють формуванню дикції, артикуляції, голосової динаміки та вмінню управляти своїм голосовим апаратом. Голос дитини в дошкільному віці ще досить нестійкий: деякі діти говорять дуже тихо, ледве чути, інші, навпаки – крикливо. Не всі можуть регулювати гучність власного голосу та швидкість вимови слів. Актори ж вимовляють слова з різною голосністю (пошепки, тихо, помірно, голосно) та в різному темпі (швидко, помірно, повільно) (О. Амацьєва, Л. Виготський, та ін.) [1; 8].

Театралізована діяльність – це, власне, гра в театр «для себе», підготовка та показ вистав «для глядачів». Вона є джерелом розвитку почуттів, глибоких переживань і відкриттів дитини. Вона є важливим засібом розвитку у дітей емпатії, тобто здібності розпізнавати емоційний стан людини за мімікою, рухам, інтонацією, вміння уявляти себе на її місці в різних ситуаціях. «Щоб радіти радіщами інших та співчувати чужому горю, потрібно вміти за допомогою уяви зайняти місце іншої людини, подумки стати на її місце» [53, с.126].

Театралізована діяльність дозволяє формувати досвід соціальних навичок поведінки завдяки тому, що кожний літературний твір або казка для дітей дошкільного віку завжди мають виховну спрямованість (дружба, доброта, чесність, сміливість та ін.), завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, але й серцем. І не тільки пізнає, але й висловлює власне відношення до добра та зла. Улюблені герої стають зразками для наслідування. Саме здатність дитини до такої ідентифікації із улюбленим героєм дозволяє педагогам через театралізовану діяльність позитивно впливати на дітей.

Театралізована діяльність дає можливість дитині вирішувати проблемні ситуації від особи будь-якого літературного героя. Це допомагає їм долати нерішучість та невпевненість в собі. Таким чином, театралізовані заняття допомагають дитині розвиватися дітям всебічно.

Театралізована діяльність, як активна форма художньо-творчої самодіяльності дітей, має велике значення і створює умови для всебічного розвитку особистості. Творча робота з дітьми сприяє духовному збагаченню, морально-естетичному та художньому розвитку, росту соціально-психологічного досвіду. В процесі самопізнання і самовиховання, спілкування, художнього сприйняття та аналізу літературного матеріалу формується світогляд і ціннісне відношення дітей до життя (В. Сухомлинський) [50].

Залучення дошкільників до театралізованої діяльності, дозволяє педагогу розв'язувати такі завдання:

- розуміння дитиною себе: розвиток вміння впізнавати себе у дзеркалі, на фотографії, у відеофільмі, розпізнавати свій емоційний стан, оцінювання його;
- формування вміння за допомогою міміки показувати настрій: радість, гнів, подив, переляк, засмучення;
 - розвиток навичок емоційного спілкування дітей один з одним та з дорослими;
 - навчання немовним (міміка, пантоміміка, жест) та мовним засобам спілкування;
 - навчання проявам своїх почуттів і настроїв у відповідності з казковою ситуацією;
 - формування основ моральної поведінки;
 - навчання найпростішій імпровізації;
 - розвиток просторово-часовій орієнтації (створення мізансцен, зміна пір року);
 - розвиток загальної моторики в процесі використання імітаційних рухів;
 - розвиток дрібної моторики кінцівки та пальців рук під час використання пальчикових іграшок, іграшок-рукавичок та ляльок-бібабо [56].

Ми визначили такі педагогічні можливості театралізованої діяльності дошкільників:

- діти ознайомлюються з навколишнім світом;
- розвивається мовлення;
- діти отримують певні знання і застосовують їх у своїх вміннях і навичках;
- відбувається фізичний розвиток дітей;
- виховуються моральні якості характеру»
- розвивається художньо-емоційне сприймання дошкільників;
- формується досвід соціальних навичок поведінки;
- відбувається вплив на психічний стан дошкільників.

Проаналізувавши педагогічні можливості театралізованої діяльності, ми визначили такі *превентивні можливості театралізованої діяльності дошкільників* щодо негативних проявів у їх поведінці:

1. Театралізована діяльність є ефективним засобом у реалізації заходів первинної профілактики. Вона надає можливості комплексного цілеспрямованого впливу педагога на свідомість дитини, її почуття, волю, виховання дитини психічно і фізично здоровою, сприяє розвитку духовності і моралі, і попереджує несприятливий вплив негативних явищ.

2. В межах завдань вторинної профілактики, театралізована діяльність надає змогу здійснювати діагностику умов і факторів та груп ризику. Під час спостережень за дитячими театралізованими іграми ми можемо бачити особливості виховання дітей в сім'ї. В іграх можуть розглядатися негативні прояви поведінки. Це надає можливість педагогам попередити подальший розвиток цих проявів в театралізованій діяльності та за допомогою її засобів.

3. Третинна профілактика і корекція засобами театралізованої діяльності полягає в розробці заходів, які спрямовані на відновлення втрачених соціально-психологічних функцій і ролей. Вона надає можливість виховання дітей зі стійкими негативними проявами. Полягає це в програнні дітьми ролей негативних та позитивних персонажів, в розігруванні ситуацій, а також в ігровій терапії. Таким чином, в межах нашого дослідження ми зазначаємо, що один із ефективних засобів попередження негативних проявів поведінки дітей дошкільного віку – є театралізована діяльність, як наочна форма художнього відображення життя. В театралізованій діяльності здійснюється багатогранний педагогічний вплив на розвиток особистості. Ми виокремили артистичні та акторські здібності, як особливий рівень прояву спеціальних здібностей та рівень прояву психологічних особливостей індивіда.

Таким чином, в освітньому процесі ЗДО, для дітей дошкільного віку вагомим значення надається театралізованій діяльності, яка дозволяє розвивати творчі здібності дошкільників, корегувати їх поведінку, мовлення, ораторські здібності, сприяє емоційному розкриттю. Виховання засобами театралізованої діяльності передбачає розвиток повноцінного сприйняття мистецтва, розуміння його мови і його специфіки. Розвиток почуттєвого сприйняття, фантазії, емоцій, думки в процесі впливу мистецтва на дитину здійснюється завдяки цілісному переживанню та осмисленню в мистецтві життєвих явищ. Через це цілісне переживання мистецтво формує особистість в цілому, охоплюючи весь духовний світ дитини.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Окресливши та проаналізувавши базові поняття дослідження, ми, спираючись на результати психолого-педагогічних досліджень, прийшли до висновку, що для означення поведінкових відхилень у дошкільників, науковці використовують *низку термінів: відхилення у поведінці, негативні прояви у поведінці, негативна поведінка, негативізм, дитячий негативізм*. Перераховані вище поняття тісно пов'язані між собою та складають своєрідний причинно-наслідковий ряд, що відображають ймовірні відповідні етапи у формуванні стійких поведінкових відхилень.

Базовим терміном серед названих є термін *«негативні прояви у поведінці»*, який визначається як початковий етап у формуванні поведінкових відхилень, які зароджується у дошкільному та молодшому шкільному віку, нестійке, ситуативне поведінкове відхилення, що виникає у дітей переважно внаслідок дії несприятливих умов життєдіяльності та виховання, під впливом яких відбувається порушення норм поведінки. Негативні поведінкові прояви виникають у дітей переважно у дошкільному віці та зумовлюються переважно кризами психо-вікового розвитку трьох та семи років, неправильними типами виховання в сім'ї, несприятливою адаптацією до закладу дошкільної освіти.

Основними типами негативної поведінки у дошкільників

є агресивність, тривожність, неконтактність, впертість, капризи, страх, гіперактивність. Вони зумовлені рядом причин зумовлених дефіцитом уваги, кризами психовікового розвитку, неправильним вихованням, несприятливою адаптацією дитини до ЗДО.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, ми розглянули *напрямки роботи щодо запобігання та корекції негативних проявів у дітей*, а саме: профілактичну роботу з сім'ями (загальну інформаційно-просвітницьку роботу, індивідуальне консультування, роботу з сім'ями "групи ризику"); превентивне навчання і виховання дітей.

Детально розглянули три основні рівні профілактики: первинну, вторинну та третинну.

Первинною профілактикою є спрямування на розвиток умов у системі навчально-виховної дошкільної роботи. *Вторинна профілактика* – це процес, який дозволяє якомога раніше виявити негативні зміни в поведінці дитини, що дає можливість також попередити їх подальший розвиток. В свою чергу, *третинна профілактика* полягає в реконструкції соціокультурного оточення для різних категорій дітей.

Проаналізувавши можливості театралізованої діяльності, ми визначили такі її *превентивні можливості* у попередженні негативних проявів поведінки дітей:

- реалізація заходів *первинної профілактики*;
- надання можливості здійснення діагностики умов, факторів та груп ризику у *вторинній профілактиці*;
- *роль третинної профілактики і корекції* на відновлення втрачених соціально-психологічних функцій і ролей.

Розділ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСОБУ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕГАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Педагогічні умови використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативної поведінки у дітей дошкільного віку

На основі аналізу особливостей театралізованої діяльності дошкільників, нами окреслені її основні превентивні можливості у попередженні негативних проявів поведінки дітей (детально у параграфі 1.3). На їх основі спрогнозовані *педагогічні умови використання театралізованої діяльності у попередженні негативної поведінки дошкільників, а саме: обізнаність дітей щодо театралізованої діяльності та досвід їх театралізованої діяльності.*

Розглянемо визначені умови детально.

Обізнаність дітей щодо театралізованої діяльності складають:

- змістові компоненти театралізованої діяльності;
- ознайомлення дошкільників із театралізованим мистецтвом;
- уявлення дітей про діяльність акторів та театральними професіями.

Змістові компоненти театралізованої діяльності. Організація театралізованої діяльності дошкільників, за визначенням А. Богуш, передбачає:

- формування в дітей певних уявлень про театр і театральну термінологію, що складає пізнавальний напрям спеціального навчання;
- створення сприятливих умов для ігрової діяльності; спонукання дітей до імпровізації; використання набутих знань у грі, що становить ігровий та сценічний напрям, у процесі якого відбувається формування театральних дій, елементів сценічної виразності [6, с. 227].

Н. Водолага зазначає, що *змістовими компонентами* театралізованої діяльності виступають:

- *пізнавальний*, що надає можливість познайомитися з театром, набути певних знань про театр та людей, які там працюють;
- *ігровий*, який дозволяє використовувати набуті знання у грі;
- *сценічний*, під час якого діти перетворюються на справжніх акторів [7, с. 136].

На думку Л. Макаренко, ознайомлення дошкільників з театральним мистецтвом здійснюється в таких напрямках:

- *безпосереднє* ознайомлення з театром (відвідування вистав, концертів, зустрічі з акторами, улюбленими героями казок);
- *опосередковане* ознайомлення з театром (розповіді вихователя, альбоми, листівки, радіо, грамзапис, телевізійні передачі);
- *самостійна художня діяльність*, зокрема театральна [25, с. 13].

Для успішної реалізації безпосереднього ознайомлення з театром, на наш погляд, необхідні: високий рівень педагогічної освіченості сім'ї; позитивна оцінка ролі театального мистецтва у вихованні дітей з боку педагогів.

У зв'язку з цим, педагогам необхідно приділяти увагу добору репертуару, систематичному відвідуванню театру, надавати перевагу ознайомленню дітей з різними видами театру, а не з окремим видом; мати достатній рівень знань про театр і театральну діяльність, усвідомлювати необхідність роботи з дітьми в цьому напрямі.

На жаль, у дошкільних закладах переважає лише *опосередковане ознайомлення з театральним мистецтвом*. Вихователі розігрують сценки, організовують слухання аудіозаписів, ознайомлюють з телевізійними виставами. Ми вважаємо, що вихователям необхідно володіти талантом читця, використовувати різні виразні засоби, елементи костюмів і декорацій. Слухання казок в аудіозапису мають позитивні якості, які проявляються в тому, що будь-який твір можна прослухати неодноразово в бажаний час, не змінюючи місцезнаходження дитини. Головний недолік прослуховування аудіозаписів – відсутність живого безпосереднього контакту акторів із глядачами [25, с. 14].

Л. Макаренко вважає, що проміжним видом між безпосереднім і опосередкованим ознайомленням із театром є телевізійний театр. Телебачення є джерелом ознайомлення з багатьма жанрами мистецтва, які діти іншим шляхом впізнати не можуть.

Зазначимо, що негативна сторона перегляду телевізійних театрів та, що театральне мистецтво не сприймається дітьми як свято. В дитини не має попереднього налаштування. Це руйнує позитивну мотивацію – відчувати радість від зустрічі з прекрасним. Відсутня психологічна та естетична підготовка до вистави, яку будуть дивитись [25, с. 14].

Самостійна художня діяльність (театральна). У закладах дошкільної освіти діти беруть участь у різних видах самостійної художньої діяльності: виконують твори, імпровізують, беруть участь в оцінювальній діяльності, яка пов'язана зі сприйняттям мистецтва.

Науковцями і практиками окреслені *прийоми активації інтересу дітей до самостійної художньої діяльності*, а саме:

- вміння вихователя керувати процесом формування інтересу до самостійної художньої діяльності, зокрема театралізованої;
- обов'язковість підготовчої роботи до кожного виду мистецтва, яка разом становить театральне мистецтво (вміння рухатися, вправно говорити, спілкуватися, перекладуватися тощо);
- достатній рівень інтересу у дітей дошкільного віку до театралізованої гри, визначений високим рівнем їх загальних ігрових умінь;
- наявність у вихователів широкого масиву матеріалів, щодо творчих завдань та ігрових ситуацій [1; 3; 7].

Уявлення дітей про діяльність акторів. Роботу з формування загальних уявлень дітей про діяльність акторів, на думку Л. Макаренка, доцільно проводити у такому порядку:

- перегляд вистав у театрі;
 - бесіди (перед виставою, в антракті, після вистави);
- організація інтелектуальної, продуктивної та ігрової діяльності [25]..

На основі *перегляду вистав у театрі* формується розуміння дітьми засобів образної та емоційної виразності, за допомогою яких актори передають той чи інший образ; визначають складові частини діяльності акторів.

Л. Макаренко виділяє такі *етапи* у роботі з перегляду вистав у театрі:

- попереднє знайомство дітей з назвою вистави, зі змістом, пояснити правила поведінки в театрі.
- перед початком вистави звернути увагу дітей на героїв вистави: як вони будуть розмовляти, рухатися, що будуть робити на сцені;
- пояснення слова «антракт». Необхідно надати дітям знання про те, кому та для чого потрібний антракт. Можлива бесіда під час антракту про те, як грають актори, на кого схожі, хто з акторів найбільше подобається?
- у наступній дії розглядають на сцені красиві декорації, яскраві костюми акторів.
- діти плескають в долоні та дарують квіти акторам, коли вистава закінчиться [25, с. 40].

Практики радять використовувати цикли бесід після перегляду вистав. Це допоможе дошкільникам уточнити та систематизувати отримані враження, дати самостійну оцінку тому, що вони побачили у виставі.

Необхідно передбачити бесіду з дітьми про те, чим займаються актори, перш ніж вийти на сцену до глядачів.

У роботі з *ознайомлення дітей із театральними професіями*, необхідно уточнити, що входить до знань про театральні професії:

- праця безпосередніх учасників вистави (ті, хто ставить виставу), тобто режисера, художника, балетмейстера, музикантів і диригента;
- праця *опосередкованих* учасників вистави (тих хто забезпечує умови для успішної вистави), тобто гримера, костюмера, освітлювача, гардеробника, касира, робітників сцени та ін.

До послідовних занять з ознайомлення з театральними професіями відносимо:

- зустрічі з працівниками театру (в дошкільному закладі або театрі);
- екскурсії до театру (спостереження, де проводиться робота безпосередніх учасників вистави та спостереження за роботою опосередкованих учасників театру);
- бесіди педагога з дітьми про театр і театральні професії [25, с. 44].

Для реалізації *інтелектуальної діяльності з елементами творчості* з формування загальних уявлень про діяльність акторів та людей, які працюють у театрі, є доцільними, на думку Л. Макаренка, виконання такої роботи: розгадування ребусів, дидактичні ігри, написання замітки про переглянуту виставу та розміщенн її у батьківському куточку, проведення театральних вікторин, ігрових дій, читання художньої літератури, обговорення питань про професії людей театру, заохочення дітей до збирання театральних афіш [25, с. 44 - 45].

В продуктивній діяльності з елементами творчості: малювання героїв, сценки із вистав, виготовлення декорацій, ліплення казкових персонажів, складання паперових композицій, панно, виготовлення елементів костюмів, масок, шапок.

В ігровій діяльності з елементами творчості розігрують ролі художника, гримера, акторів тощо, розігрування окремих сценок із переглянутої вистави [25, с. 45].

Наступною педагогічною умовою нами визначено **наявність досвіду театралізованої діяльності дітей** та його роль у попередженні негативних проявів у їх поведінці. Ми визначаємо *досвід театралізованої діяльності* дітей як усвідомлене використання театального мистецтва у колективному спілкуванні, правилах і досвіді соціальної поведінки.

У театралізованій діяльності, на думку Л. Виготського, моральні правила засвоюються в природній ситуації, формується «особистісне» розуміння, як основа свідомого сприйняття форм моралі [14, с. 24].

Формування поведінкової готовності дітей до театралальної діяльності забезпечують активне використання:

- різновидів театралізованих ігор;
- акторського тренування;
- засобів образної та емоційної виразності;
- засвоєння правил поведінки в театрі.

У межах нашого дослідження розглянемо різновиди творчих ігор. Слід зазначити, що театральна діяльність пов'язана зі сприймання творів театального мистецтва та відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів. Ключові поняття театралальної діяльності: сюжет, сценарій, гра за сюжетом літературного твору, театралізація, казка-переказ. Л. Артемова поділяє *театралізовані ігри* залежно від їх виду та специфічного сюжетно-рольового змісту на дві основні групи: *режисерські ігри та ігри-драматизації*.

У *режисерській* грі дитина як режисер і водночас «голос за кадром» організовує театралльно-ігрове поле, акторами і виконавцями в якому є ляльки. В іншому випадку акторами, сценаристами, режисерами виступають самі діти, які під час гри домовляються про те, хто яку роль виконуватиме, що робитиме (поведінка, взаємостосунки).

Ігри-драматизації створюються за готовим сюжетом з літературного твору або театралльної вистави. План гри та послідовність дій визначається заздалегіть. Така гра важча для дітей, ніж наслідування того, що вони бачать у житті, оскільки треба добре зрозуміти й відчутти образи героїв, їхню поведінку, пам'ятати текст твору (послідовність розгортання дій, реплік персонажів [3, с. 6]).

Важливим, на наш погляд, у формуванні поведінкової готовності є *акторське тренування* - використання систем вправ для забезпечення формування різних вмінь театралльної діяльності. Головне завдання акторського тренування:

- формування вмінь дітей брати участь в театралізованій діяльності.

Л. Макаренко визначає «акторські тренінги» як вид акторського тренування. І віднесла до основних типів підготовчих вправ, спрямованих на розвиток розуміння образу такі типи:

- вправи на розвиток уваги та уяви;
- засоби образної та емоційної виразності.
- дитячий варіант «аутотренінгу» [25].

На думку Л. Макаренко ці вправи забезпечують поступову складність завдань, їх різноманітність з урахуванням міри труднощів і повтору та можливості повернення до будь-якого типу на якісно новому рівні [25, с. 59].

Л. Макаренко рекомендує використовувати різноманітні типи підготовчих вправ, спрямованих на розвиток розуміння образу та *вправи на розвиток уваги та уяви*. [25, с. 66].

Як свідчать психологічні теорії (Л.Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець та ін.), а також педагогічні дослідження (Н. Ветлугіна, О. Фльоріна та ін.), уява виступає тим феноменом, який визначає якість будь-якої діяльності, особливо театралізованої. Є відомості про те, що театральна гра має не лише велику емоційну привабливість, а й істотно впливає на розвиток уяви в дітей дошкільного віку, яка є одним з провідних показників результативності навчання [12, 57].

Л. Макаренко називає *головну рису уяви* – можливість змінити початковий об'єкт сприймання, використовуючи творчість, перевтілювання тощо. Розвинена уява є умовою виникнення нових, найскладніших видів діяльності, образи яких визначаються яскравістю, наочністю, рухомістю, мінливістю. Найуспішніший розвиток уяви відбувається в грі і театралізованій діяльності. Зазначимо, що розвивати уяву в дітей дошкільного віку можна застосовуючи вправи, з метою навчити відозмінювати образи реальних речей, на основі асоціацій створювати інші образи [25]..

Щоб сформувати в дошкільнят усвідомлення суті театральної вистави – вміння перетворюватися, втілюватися, розуміти образ тобто грати будь-яку роль, використовуються вправи, в яких передача характеру персонажу здійснюється за допомогою різних засобів *образної та емоційної виразності*.

Відомо, що найбільш природно починати з пантоміми, бо розвиток жесту обумовлює розвиток слова. Тому вправи цього типу Л. Макаренко рекомендує збудувати у такому порядку: *жести, пози, міміка, пантаміма, інтонація*.

Діти дошкільного віку, насамперед, вчать визначати за виразом обличчя полярний стан людини (добрий – злий, веселий – сумний та ін.), специфічні стани (гнів, здивованість, питання...), виражати різні емоції за допомогою міміки [25, с. 41]. Дітям необхідно вміти визначати особливості зовнішнього прояву емоційних станів за виразними рухами всього тіла і складати свої пантомімічні сценки, моно і групові пантомічні етюди.

Особлива увага звертається на *інтонацію*, її ритміко-мелодійну сторону, підвищення та зниження голосу. Відомо, що одне й те саме слово має багато відтінків, а одну й ту саму фразу залежно від того, що хоче виразити мовець, можна вимовити з різною інтонацією.

У мовній практиці роботи дошкільних навчальних закладів під час інсценування твору вихователь нав'язує дитині ту чи іншу інтонацію, виходячи зі свого розуміння образу. Тому дитина має право самостійного вибору інтонаційного засобу виразності, а для цього в

неї мають бути сформовані вміння визначати різні інтонації, вибирати доцільну з кількох, співвідносити стан героя з необхідною інтонацією [25, с. 26].

Вправи та ігри в яких навчають дітей розумінню та емоційному вираженню різних станів за допомогою *інтонації*; інтонації, які виражають основні почуття, різні специфічні емоційні стани; добір інтонації, яка найповніше передає стан героя.

Акторський тренінг заснований на сценічній майстерності. На думку К. Станіславського, серед багатьох завдань різних видів тренінгу найважливіше вважається розробка й удосконалення психофізичної техніки актора, виховання «слухняних» психічних навичок й умінь, пов'язаних з увагою, уявою й фантазією, пам'яттю, що миттєво відгукується емоційно [48].

На сучасному етапі стало актуальним займатися *аутотренінгом*, який передбачає навчання людини максимальної психічної релаксації у поєднанні з самонавіянням; створення відчуття тяжкості, тепла в м'язах; розвиток концентрації уваги та сили уявлення. Науковці вважають, що діти старшого дошкільного віку вже здатні вивчати аутогенне тренування та застосовувати його свідомо. Дошкільні психологи рекомендують вводити вправи на розслаблення в повсякденне життя груп дошкільників навчальних закладів і неодноразово використовувати їх протягом дня [16].

Робота щодо ознайомлення дошкільників з правилами поведінки у театрі є важливою. Проте мало знати, як треба себе вести. Треба застосувати ці знання на практиці, тобто використовувати постійно в посякденному житті.

Л. Макаренко зазначає, що у дошкільному навчальному закладі, крім знань, які забезпечують формування ерудиції дошкільників та їх пізнавальних інтересів, передбачають систему уявлень, які визначають моральний аспект взаємодії дитини з театральною дійсністю. Головне в роботі з дошкільниками – створення певного настрою, яке відповідає ставленню до самого факту відвідування театру.

Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з культурою поведінки в закладі культури пронизує всю роботу: передує безпосередньому ознайомленню з ним, супроводжується бесідами, іграми в театр, образотворчою діяльністю, а також є завершальним етапом у системі роботи. Тому, насамперед, особливо цінне неодноразове обговорення з дітьми питань про правила поведінки в театрі [25, с. 14-17].

Під час продуктивної діяльності з елементами творчості діти придумують та малюють: свої знаки-слова про правила поведінки в театрі, а потім розповідають, що вони означають; «театральні квитки» та інше.

Дітям пропонується колективне малювання, виготовлення виробів з паперу, паперових композицій.

В ігровій діяльності з елементами творчості з метою закріплення правил поведінки про театр, пропонується сюжетно-рольова гра «театральна каса», ігрові ситуації та їх розігрування [25, с. 52-58].

На завершення цієї теми дошкільники доходять висновку про те, що бути глядачем – це теж мистецтво і що театр вимагає від глядачів естетичної вихованості.

Таким чином, ми визначили та проаналізували педагогічні умови використання театралізованої діяльності у попередженні негативної поведінки у дошкільників: обізнаність дітей щодо театралізованої діяльності, сформованість досвіду театралізованої діяльності дітей.

Обізнаність дітей щодо театралізованої діяльності складають: змістові компоненти театралізованої діяльності (пізнавальний, ігровий, сценічний); ознайомлення з театральним мистецтвом (безпосереднє, опосередковане та самостійна художня діяльність, зокрема театральна); уявлення про діяльність акторів та людей, які працюють у театрі.

Формуванню досвіду театралізованої діяльності дітей сприяють використання різновидів театралізованих ігор, акторське тренування, засобів образної та емоційної виразності, засвоєння правил поведінки в театрі.

Оскільки театралізована діяльність пов'язана зі сприйманням творів театального мистецтва та відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів.

Щоб сформувати в дошкільнят усвідомлення суті театральної вистави, необхідно навчити їх перетворюватися, перевтілюватися, розуміти образ, тобто грати будь-яку роль, виконувати вправи, в яких передача характеру персонажу здійснюється за допомогою засобів образної та емоційної виразності: жестів, поз, міміки, пантоміми.

2.2. Характеристика програми та результатів педагогічного експерименту

З метою практичного вивчення педагогічних умов використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів поведінки у дітей дошкільного віку, нами був проведений констатувальний педагогічний експеримент.

Реалізація мети педагогічного експерименту вимагала розв'язання наступних дослідницьких завдань:

- 1) практично вивчити педагогічні умови використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів поведінки у дітей дошкільного віку;
- 2) розробити рекомендовану систему роботи з дітьми, вихователями і батьками щодо використання театралізованої діяльності у попередженні негативної поведінки у дошкільників.

Педагогічний експеримент проводився в три етапи: підготовчий, констатувальний, розробка рекомендованої системи роботи.

Підготовчий етап педагогічного експерименту передбачав підготовку діагностичного інструментарію для вивчення педагогічних умов використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у поведінці дошкільників: аналіз нормативних документів щодо творчого розвитку дітей, спостереження, як основні методи та інтерв'ю, бесіда, анкетування, як допоміжні (Додаток).

Характеристика діагностичних можливостей використаних у дослідженні емпіричних методів:

Вивчення обізнаності дітей щодо театралізованої діяльності як педагогічної умови попередження негативних проявів їх поведінки, здійснювалось за допомогою методу спостереження – як основного та бесід з вихователями і дітьми – як допоміжних (Додаток).

Мета спостереження: практично вивчити обізнаність дітей дошкільного віку щодо театралізованої діяльності та її роль у попередженні негативної поведінки.

Завдання спостереження:

- 1) виявити змістові компоненти обізнаності дітей до театралізованої діяльності;
- 2) визначити напрямки ознайомлення дошкільників з театральним мистецтвом;
- 3) з'ясувати особливості формування загальних уявлень дітей про діяльність акторів та людей, які працюють у театрі..

Питання для бесіди з вихователями були спрямовані на визначення важливості обізнаності дітей старшого дошкільного віку щодо театралізованої діяльності та її роль у попередженні негативної поведінки.

Бесіда з дітьми старшого дошкільного віку складалась із 6 запитань і спрямовувалась на визначення сформованості їх обізнаності щодо театралізованої діяльності як превентивної педагогічної умови.

Вивчення досвіду театралізованої діяльності дітей як умови попередження негативних проявів їх поведінки, здійснювалось за допомогою *методу спостереження* – як основного, та анкетування вихователів, інтерв'ю музичного керівника, бесід з дітьми та батьками – як допоміжних (Додаток).

Мета спостереження: практично вивчити досвід використання театралізованої діяльності дітей у попередженні негативних проявів у їх поведінці.

Завдання спостереження:

- 1) визначити роль театралізованих ігор у формуванні досвіду театралізованої діяльності дітей;
- 2) виявити значення акторського тренування у формуванні досвіду театралізованої діяльності дітей;
- 3) з'ясувати роль засобів образної та емоційної виразності у формуванні досвіду театралізованої діяльності дітей;
- 4) визначити особливості засвоєння дітьми правил поведінки у театрі.

Анкета для вихователя старшої групи спрямована на виявлення досвіду театралізованої діяльності дітей та його ролі у попередженні негативної поведінки дошкільників.

Вона вміщує в собі чотири блоки:

1. Паспортичка;
2. блок питань на визначення впливу театралізованих ігор і акторського тренування дітей на формування досвіду театралізованої діяльності дітей;
3. Питання, націлені на з'ясування впливу засобів образної та емоційної виразності і правил поведінки в театрі на формування досвіду театралізованої діяльності дітей;
4. Питання щодо практичного вивчення ролі театралізованої діяльності дітей дошкільного віку у попередженні їх негативної поведінки.

Інтерв'ю музичного керівника спрямовувалось на визначення досвіду театралізованої діяльності дітей та його ролі у попередженні негативізмів у дітей дошкільного віку і складалось із 13 запитань.

Бесіда з батьками складалась із 7 запитань і була спрямована на виявлення досвіду театралізованої діяльності дітей як умови попередження негативних проявів їх поведінки.

З метою уточнення результатів спостереження за виявом досвіду театралізованої діяльності дітей дошкільного віку, нами проводилися *бесіди з дітьми*. Бесіда складалась із 7 запитань. Слід підкреслити, що дані види опитування старших дошкільників здійснювалися за бажанням респондентів та з врахуванням часових норм (не більше 10 хв.).

Перед проведенням інтерв'ю, бесіди, анкетування експериментатор звертався зі вступним словом до вихователів, музичного керівника, батьків із метою їх позитивного налаштування на даний процес. Дані методи опитування надали можливість дослідити актуальність даної проблеми серед працівників дошкільної сфери, виявити обізнаність дорослих (батьків і вихователів, музичного керівника) окресленої теми.

Проведення педагогічного експерименту здійснювалося на базі ЗДО «Берізка», с.Рудня, Великодимерської селищної громади з червня 2022р. до серпня 2022р.

До його проведення залучалися діти старших груп, вихователі ЗДО, методист, музичний керівник, батьки дошкільників.

Експериментом було охоплено 15 дошкільників 5-6 року життя, 8 осіб вихователів, методист, музичний керівник, 15 батьків досліджуваних дітей. Оскільки констатувальний експеримент проводився складних умовах війни і заклад відвідувало мало дітей, нами була обрана тільки контрольна група.

Так як педагогічні умови використання театралізованої діяльності у попередженні негативних проявів у дошкільників стосуються роботи вихователя, нами окреслені *критерії оцінювання* стану вказаних педагогічних умов. Це діяльність вихователів щодо творчого розвитку дошкільників, що оцінювалась за трьома рівнями: *високий, середній, низький*. Та готовність дітей до театралізованої діяльності, що передбачала оцінювання рівня сформованості обізнаності та досвіду театралізованої діяльності старших дошкільників за трьома рівнями: *високий, середній, низький*.

Відомо, що ефективним засобом розвитку творчої особистості дошкільнят є театр. Він сприяє естетичному вихованню дітей, прилучає їх до мистецтва, розвиває вміння бачити, чути, розуміти красу слова, дії. Саме з цих позицій театралізована діяльність дозволяє формувати особистість в інтелектуальній, духовній, фізичних сферах, реалізувати її творчий потенціал.

Опитування вихователів ЗДО надають можливість стверджувати, що в кожній віковій групі дошкільного закладу створене розвивальне середовище щодо залучення дітей до театралізованої діяльності.

Педагоги створюють всі необхідні умови для активної творчості дошкільнят, саме такий підхід забезпечує повноцінний розвиток особистості, гарантує йому всебічну захищеність і сприяє успішній діяльності дитини, самоствердженню та самореалізації.

Опитування методиста надало нам підстави стверджувати, що виконання педагогічним колективом вимог і завдань нормативних документів щодо творчого розвитку дітей засобами театралізованої діяльності *знаходиться на високому рівні*.

Нами з'ясовано, що у закладі дошкільної освіти сприяють розвитку творчих здібностей дітей засобами театралізованої діяльності. Для цього створені всі належні умови: наявність ігрових осередків, навчально-розвивального середовища, достатність матеріалів, ігрового реквізиту.

Опитувані зазначили, що вони застосовують у роботі свого театру різноманітні форми роботи, а саме: театральні вікторини, виставки, самостійно-художню діяльність, театральні ігротеки, театральні майстерні, гурткова робота, заняття, театральні секції, театральні салони.

90 % респондентів зазначили, що ті форми, які вони використовують у своїй роботі мають ефективний вплив на попередження негативних проявів поведінки дітей.

80 % опитуваних назвали негативні прояви поведінки, що є найбільш поширеними у дошкільних закладах. Вони зумовлені неправильним вихованням та несприятливою адаптацією до ЗДО, а саме: негативізм, тривожність, неслухняність, упертість, страх. 20 % вихователів вважають, що засобами театралізованої діяльності можна сприяти попередженню таких негативних проявів поведінки, як: неслухняність, лихослів'я, уразливість, забіякуватість, хвастощі – це негативні прояви, що зумовлені дефіцитом уваги та зумовлені кризами психовікового періоду.

Половина опитаних зазначили позитивні якості особистості, пов'язані із вольовим спрямуванням, що може запобігати виникненню негативної поведінки, а саме: старанність, наполегливість, самостійність, витривалість. Ще 50% респондентів називають моральні якості особистості: доброта, дружба, сміливість.

Тож відповіді, отримані в межах бесіди з педагогами дозволяють стверджувати, що респонденти є добре обізнаними з даною проблемою. Рівень виконання вимог і завдань педколективом нормативних документів щодо творчого розвитку дітей засобами театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів їх поведінки високий.

Для уточнення *результатів практичного вивчення обізнаності дітей старшого дошкільного віку з театралізованою діяльністю*, нами було проведено спостереження за театралізованою діяльністю дітей.

Було виявлено, що на результативність роботи дітей під час занять, ігрової та творчої діяльності активно впливає обізнаність дітей щодо театралізованої діяльності, а саме:

- змістові компоненти обізнаності щодо театралізованої діяльності (пізнавальний, ігровий, сценічний);
- напрямки ознайомлення з театральним мистецтвом (безпосереднє ознайомлення з театром, опосередковане ознайомлення з театром, СХД);
- формування загальних уявлень дітей про діяльність акторів та театральні професії.

Із метою уточнення результатів спостереження нами були проведені бесіди з дітьми. 87% опитуваних дітей відповіли що займаються театралізованою діяльністю з задоволенням. Решта респондентів (13%) зазначили, що роблять це без особливого інтересу.

93% опитуваних дітей відповіли, що знання про театр та театральне мистецтво надає вихователь та музичний керівник, вони отримують необхідні знання і від батьків.

73% опитуваних є добре обізнаними і мають певні уявлення про діяльність акторів та театральні професії. Але 27% респондентів мали не достатній рівень знань і із затрудненням відповідали на дані запитання. 100% респондентів відвідували театр разом з дітьми. Набуті знання про театр, опитувані застосовують у обігруванні ролей в сюжетно-рольових іграх, режисерських іграх.

Результати даного спостереження та бесід з дітьми дають можливість говорити про те, що на обізнаність дітей щодо театралізованої діяльності активно впливають змістові компоненти театралізованої діяльності, а саме: пізнавальний, ігровий, сценічний, ознайомлення дітей із театральним мистецтвом: безпосереднє, опосередковане та самостійна художня діяльність, зокрема театральна та уявлення про діяльність акторів та людей, які працюють у театрі.

100% опитуваних вихователів надають необхідні знання дітям щодо ознайомлення з театром та театральним мистецтвом. Ці знання про театр використовуються у ігровій діяльності (100%) відповідей, в організації та проведенні театралізованих ігор: режисерських, іграх-драматизаціях, сюжетно-рольових іграх.

Відповіді респондентів надають підстави стверджувати, що організація переглядів вистав для дітей в ЗДО є ефективною у формуванні їх обізнаності.

25% вихователів зазначили, що зустрічі з працівниками театру відбуваються, але не так часто, як би цього б хотілося. Решта опитуваних 75%, таких зустрічей не організовували.

Опитувані засвідчили, що для більш ефективного розвитку творчого потенціалу дітей, у групових кімнатах створені спеціально обладнані театральні осередки: міні-сцени,

гримерні, костюмерні, ширми. Ці осередки забезпечені необхідними матеріалами, різними видами театрів: пальчиковий, рукавичковий, ляльковий, тіньовий тощо.

100% опитаних надали ствердну відповідь та зазначили, що обізнаність дітей щодо театральної діяльності може сприяти попередженню таких негативних проявів їх поведінки: агресивність, упертість, лінощі, невпевненість, страхи.

Таким чином, відповіді вихователів на запитання бесіди дозволяють стверджувати, що персонал закладу є добре обізнаним з даної проблеми. Створення сприятливих пізнавальних та розвиваючих умов, сприяють формуванню інформаційної готовності дітей до театралізованої діяльності як умови попередження негативних проявів їх поведінки.

Із метою уточнення результатів вивчення *досвіду театралізованої діяльності у дітей* нами, було проведене спостереження за дітьми старшого дошкільного віку. За результатами спостереження було виявлено, що на заняттях, під час ігрової діяльності, підготовці до свят, самостійної творчої діяльності, театралізованих свят та дійств відбувається формування досвіду театралізованої діяльності. Це здійснюється за допомогою:

- різновидів театралізованих ігор;
- акторського тренування;
- засобів образної та емоційної виразності;
- правил поведінки у театрі.

Нами були проведені бесіди із дітьми, де ми уточнили результати даного спостереження і визначили рівень сформованості досвіду театралізованої діяльності дітей як умови попередження негативних проявів у їх поведінці.

Ми виявили, що 100% дітей грають у театралізовані ігри. 93% респондентів люблять гратись у ігри-драматизації за мотивами вже знайомих казок та 7% опитуваних можуть придумувати сюжети для драматизації самостійно.

Більшість опитуваних (87%) люблять наслідувати позитивних героїв. 13% опитуваних дітей із задоволенням наслідують негативних героїв казок, тому що це їх в деякій мірі розважає.

Важливим у розігруванні театралізованих ігор є комунікативна культура дітей. 80% дітей зазначили, що уміють розподіляти ролі між товаришами і роблять це, не конфліктуючи. У решти 20% опитуваних виникають труднощі у розподілі ролей між собою, тому що вони бажають виконувати в першу чергу головні ролі, в такому разі ролі затверджуються за допомогою дорослих.

Результати бесіди з дітьми дають можливість стверджувати, що досвід театралізованої діяльності дітей сформований і він може виступати засобом попередження їх негативної поведінки.

Аналіз відповідей батьків показав, що 73% опитуваних вбачають у театралізованій діяльності позитивний вплив на творчий розвиток дітей. Проте решта 26,7% респондентів вважають, що вона є лише засобом розваги і ніяким чином не впливає на розвиток творчого потенціалу дошкільників.

93,3% опитуваних батьків є добре обізнаними про позитивний вплив театралізованої діяльності на розвиток творчих можливостей їхніх дітей. При цьому, 75% батьків відносяться до такої діяльності позитивно і активно сприяють їй.

100% опитуваних батьків вважають, що театралізована діяльність запобігати негативним проявам поведінки дітей?». Респонденти зазначили, що театралізована діяльність розвиває позитивні якості особистості такі, як: старанність, наполегливість, слухняність.

Отже, більшість батьків є добре обізнаними з даною проблемою. Але з деякими батьками необхідно проводити відповідну роботу з виховання їх педагогічної культури та компетентності з театралізованої діяльності, оскільки, це сприяє формуванню досвіду театралізованої діяльності дітей та сприяти попередженню негативних проявів їх поведінки.

Відповіді музичного керівника на інтерв'ювання засвідчили, що музичний керівник є безпосереднім учасником театралізованих дійств дошкільників та має вплив на розвиток творчості дітей. Він вважає, що театралізовані ігри можуть бути ефективним засобом формування у дітей поведінкової готовності до театралізованої діяльності. Оскільки діти вчаться розподіляти ролі між собою, вміють відчувати образи героїв, їхню поведінку, у театралізованих іграх у дітей розвиваються певні взаємостосунки.

Щодо використання акторського тренування як умови формування досвіду театралізованої діяльності дітей, що є засобом попередження негативних проявів поведінки, відповіді музичного керівника дають нам можливість стверджувати, що його формування забезпечується акторським тренуванням. Респондент зазначила, що одним із основних завдань, які ставить вона перед собою в акторському тренуванні – це формування вмінь дітей брати участь в театралізованій діяльності, в акторському тренуванні. Музкерівник використовує таку систему вправ: вправи на розвиток уваги та уяви, сценічного руху: ритмічні, пантоміма, скульптурні вправи, мімічні, жестикуляційні, вправи артикуляційні та інтонаційні. Ці дані надають нам можливість стверджувати, що музичний керівник добре обізнаний із даною проблемою та систематично використовує в своїй роботі акторське тренування.

У своїй роботі вона активно використовує вправи образної та емоційної виразності, а саме групи вправ з використанням жестів, міміки, поз, пантоміми, інтонації. Ці групи вправ формують у дитини вміння визначати особливості зовнішнього виявлення емоційного стану, настроїв, характер героїв.

Налаштування на роль діти здійснюють під її керівництвом за допомогою психогімнастики, дитячого варіанту аутотренінгу, які використовує неодноразово протягом дня.

Роботу з формування у дітей досвіду театралізованої діяльності проводять шляхом засвоєння правил поведінки в театрі, зокрема, використання символів-знаків про правила поведінки в театрі, екскурсії до театру, бесіди, театральна абетка, сюжетно-рольові ігри.

Такі негативні прояви поведінки дітей дошкільного віку, як невпевненість, сором'язливість, нерішучість, страх публічних виступів, низька самооцінка, вони можуть бути попереджені та подолані засобами театралізованої діяльності.

За результатами опитування вихователів, вихователів старшої групи, ми з'ясували, що 100% респондентів у своєму педагогічному досвіді використовують ігри-драматизації, режисерські, сюжетно-рольові ігри.

25% опитуваних відповіли, що саме вміння долати сором'язливість, розвиток навичок комунікабельності, можуть формувати досвід театралізованої діяльності, а 75% зазначили, що його можуть складати такі вміння та навички: почуття відповідальності, старанності, формування позитивних рис характеру: доброти, турботливості. Щодо рейтингу важливості формування у дитини відповідних психотехнічних вмінь, 50% опитуваних виділили, по-перше, властивості уваги, по-друге, уяву, по-третє формування зовнішньої емоційної виразності, зокрема: жестів, пози, міміки, пантоміми, інтонації. Це надало нам можливість стверджувати, що респонденти виділяють за важливе формування в акторському тренуванні відповідних психотехнічних вмінь: увагу, уяву та формування зовнішньої емоційної виразності.

100% відповідей респондентів стосуються застосуванню в практиці з дітьми для активного використання засобів образної та емоційної виразності. Опитувані назвали вправи на формування жестів: пальчикові вправи, вправи для долоньок; пози: ігри «Зроби фігуру», «Море хвилюється»; міміки: вправи «Хто радіє, а хто сумує?», «Як Вовчик сердиться» і т.д., ігри на формування інтонації «Хто як кричить», «Голосно – тихо» і т.д.

50% опитуваних дали ствердну відповідь та 50% вважають, що діти старшого дошкільного віку, ще не зовсім усвідомлюють сутності аутогенного тренування і тому 50% респондентів вважають, що вправи на розслаблення та вміння психологічно

налаштовуватися на виконання дії необхідно проводити декілька разів щодня, а 50% опитуваних зазначили, що ці вправи можна застосовувати в залежності від ситуації, не так часто.

Респонденти назвали заняття, бесіди, екскурсії до театру, читання художньої літератури, зустрічі з акторами формами активного ознайомлення дітей з культурою поведінки в театрі.

Тож респонденти добре обізнані із даною проблемою і вважають, що засоби образної та емоційної виразності та правил поведінки у театрі мають великий вплив на формування поведінкової готовності дітей до театралізованої готовності.

100% опитуваних назвали такі найбільш поширені у старшому дошкільному віці негативні прояви як: неслухняність, упертість, невпевненість у своїх силах, непосидючість, агресивність, тривожність, гіперактивність. Опитувані вказали негативні прояви поведінки дітей: невпевненість у своїх силах, тривожність, неконтактність, неслухняність, гіперактивність, які можна коректувати засобами театралізованої діяльності.

75% опитуваних вважають, що конструктивні якості дитини можна розглядати в якості превентивних, а саме: соціальна компетентність культури поведінки та вихованість, 25% респондентів відносять безконфліктне спілкування та вихованість до превентивних якостей.

Результати проведеного анкетування вихователів старшої групи продемонстрував, що залучення до театралізованої діяльності дітей старшого дошкільного віку є важливою умовою формування їх досвіду театралізованої діяльності. При цьому, вихователі активно використовують у своїй практиці акторське тренування, засоби образної та емоційної виразності, застосовують аутогенне тренування: навчають дітей вправам на розслаблення, вмінню психологічно налаштовуватися, формують знання про правила поведінки у театрі. Ми визначили, що театралізована діяльність може впливати на попередження негативних проявів поведінки дітей дошкільного віку.

Таблиця 2.1

**Готовність дітей до театралізованої діяльності як умова попередження негативних проявів поведінки дітей дошкільного віку
(за результатами констатувального експерименту)**

Складові готовності дітей до театралізованої діяльності	Критерії і показники	
	ЕГ, %	КГ, %

Обізнаність дітей щодо театралізованої діяльності. <u>Рівні сформованості:</u> високий середній низький	60% 40% 0%	62% 38% 0%
Наявність досвіду театралізованої діяльності дітей. <u>Рівні сформованості досвіду:</u> високий середній низький	75% 25% 0%	73% 27% 0%

Таким чином, внаслідок проведеного експерименту нами з'ясовано, що вихователі ЗДО добре володіють методикою організації театралізованої діяльності старших дошкільників. Рівень виконання педколективом вимог і завдань нормативних документів щодо творчого розвитку дітей засобами театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у їх поведінці – високий. Нами з'ясовано, що обізнаність дітей і наявність їх досвіду театралізованої діяльності можуть виступати умовами попередження негативних проявів поведінки у дітей.

2.3. Рекомендована система роботи з використання превентивного потенціалу театралізованої діяльності дошкільників у ЗДО

У зв'язку з необхідністю вдосконалення педагогічних умов використання театралізованої діяльності дітей як засобу попередження негативних проявів у їх поведінці, нами була доведена необхідність розробки рекомендованої системи роботи з дітьми, вихователями та батьками щодо використання театралізованої діяльності як превентивного засобу.

Вона передбачала:

1. Підвищення професійно-педагогічної компетентності вихователів щодо використання театралізованої діяльності як превентивного засобу;

2. Здійснення психолого-педагогічної просвіти батьків у використанні театралізованої діяльності як засобу попередження негативної поведінки у дітей;
3. Підвищення рівня готовності дітей до театралізованої діяльності.

Рекомендовану систему роботи ми структурували за декількома блоками.

Блок 1. Стосуватиметься роботи з дітьми, які щойно почали відвідувати ЗДО і стосовно них актуальною є їх успішна адаптація до освітнього закладу. Для такої категорії дітей необхідною є організація їх театралізованої діяльності.

Цей блок системи роботи дозволить, з одного боку, відкоректувати негативні прояви у поведінці дітей, а з іншого розв'язати завдання адаптації новачка до ЗДО. До речі, несприятлива адаптація до закладу освіти розглядається науковцями як один з чинників негативних проявів поведінки у дітей дошкільного віку.

У межах першого блоку ми пропонуємо тренінг акторської майстерності для малят, який може включати проведення наступних занять:

1. **«Чарівні перетворення»** (вправи на розвиток психофізичної свободи: *«Дроворуби»*, *«Літак»*, *«Потяг»*, *«Човник»*, *«Годинник»*);
2. **«Друзі природи»** (вправи на розвиток психологічного розслаблення: *«Сонечко»*, *«Квіти»*, *«Пташки»*, *«Дерево»*, *«Гірка»*, *«Метелик»*);
3. **«Маленькі фантазери»** (вправи на розвиток уяви та фантазії: *«Вгадай колір слова»*, *«Уяви і розкажи»*, *«Уяви собі ситуацію»*, *«Склади казку»*);
4. **«Мої емоції»** (вправа на формування вміння виражати свій настрій та емоції: *«На що схожий настрій»*, *«Добра тварина»*, *«Секрет»*, *«Знайду друга»*) (Додаток).

Блок 2. системи роботи стосуватиметься дітей, які не є новачками в освітньому закладі, але, які внаслідок дії різних чинників, з одного боку, мають негативні прояви у поведінці (агресивність, неслухняність, гіперактивність тощо), а з іншого – мають проблеми щодо залучення їх до театралізованої діяльності.

Блок 3. стосуватиметься молодих вихователів, які розпочали роботу в ЗДО, оскільки, молоді спеціалісти мають потребу у допомозі їм в організації та проведенні театралізованої діяльності. У межах третього блоку системи роботи ми пропонуємо майстер-клас для вихователів на тему: *«Розвиток дитини засобами театральної педагогіки»* (додаток).

Також ми розробили загальні рекомендації для вихователів.

Методичні рекомендації вихователям щодо формування готовності дітей до театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у їх поведінці.

1. Систематично ознайомлювати дітей із театром та історією його виникнення; театральними професіями безпосередніх учасників вистави та опосередкованих учасників вистави.

2. Формувати у дітей правила культури поведінки у театрі.

3. Дітей необхідно навчити виконувати завдання інтелектуальної та продуктивної діяльності з елементами творчості; завдання ігрової діяльності з елементами творчості; вправи, які забезпечують «акторське тренування»; брати участь у виставах; придумувати сюжети до вистав.

4. Організовувати відвідування театру з дітьми; розвивати емоційне ставлення до театру; розширювати словниковий запас старших дошкільників театральними термінами: театральна афіша, театральна каса, фойє, гардероб, сцена, куліси тощо; організовувати зустрічі з акторами; надавати необхідні дітям знання про важливість та корисність праці кожного з тих, хто працює у театрі;

5. Періодично змінювати предметно-розвивальне середовище новими матеріалами, атрибутами тощо; застосовувати вправи на розвиток уваги та уяви в акторському тренуванні; використовувати вправи на формування образної та емоційної виразності (жестів, поз, міміки, пантоміми, інтонації);

6. Підвищувати у дошкільників почуття впевненості, емоційної стабільності засобами аутотренінгу; організовувати самостійну театралізовану діяльність старших дошкільників; обговорювати з дітьми правила поведінки в театрі.

Блок 4. стосуватиметься батьків дітей, які щойно почали відвідувати ЗДО та дітей, що мають негативні прояви у поведінці, та дітей які мають проблеми із залученням до театралізованої діяльності.

Метою роботи з цією категорією батьків є їх інформування про особливості діяльності освітнього закладу, який відвідує їх дитина та формування їх умінь організації і залучення до театралізованої діяльності спільно з власною дитиною вдома. Важливо, щоб батьки зрозуміли і навчилися використовувати театралізовану діяльність як засіб попередження і подолання негативних проявів у поведінці їх дітей, побачили іншу можливість (виховні та розвивальні) у театральній діяльності.

У межах четвертого блоку рекомендованої системи роботи пропонуємо міні-тренінг для батьків: **«Долаємо проблеми разом»** (додаток).

Ми розробили *методичні рекомендації вихователям щодо роботи з батьками дошкільників стосовно творчого розвитку дітей засобами театру як умови попередження негативних проявів у їх поведінці.*

Робота вихователів щодо творчого розвитку дітей полягає у проведенні найрізноманітніших форм роботи з батьками, серед яких в сучасних умовах можуть бути найдоцільнішими:

- батьківські збори, присвячені проблемі попередження негативних проявів поведінки засобами театру;
- бесіди (індивідуальні чи групові) на предмет творчого розвитку дітей засобами театру;
- оформлення відповідних куточків, випуск газет для батьків з обґрунтуванням проблеми творчого розвитку дітей засобами театру як умови попередження негативних проявів поведінки дошкільників;
- організація фотовиставок з результатами дитячої творчості;
- запрошення батьків на перегляд театралізованих дійств за участю їх дітей;
- організація спільної роботи дітей і батьків (спільні постановки за участі батьків та їх дітей).

Важливо пам'ятати, що для дитини батьки відіграють особливе значення, адже, як відомо, діти в усьому їх наслідують, а думки батьків, їх оцінка, підтримка мають для дітей високу цінність. Тому ми пропонуємо розроблені нами *практичні рекомендації батькам щодо правильної організації театрально-ігрової діяльності їх дітей вдома:*

- створювати та забезпечувати дітей відповідним розвивальним середовищем;
- використовувати спостереження за ігровою діяльністю власних дітей у домашніх умовах;
- словесно, емоційно підтримувати та схвалювати обрану дітьми діяльність;
- враховувати індивідуальні особливості своєї дитини (темперамент, характер);
- стимулювати дітей до вияву внутрішніх фантазій у грі;
- організовувати походи до театру, перегляди вистав;
- виховувати у дітей культуру поведінки у театрі на власному прикладі.

Таким чином, за умови виконання зазначених вище рекомендацій вихователями та батьками можна говорити, що добре організована театралізована діяльність старших дошкільників може бути ефективним засобом формування інформаційної та поведінкової готовності до театралізованої діяльності як умови попередження негативних проявів у їх поведінці, а також розвитку у них творчості як в умовах ЗДО та сім'ї.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

В межах другого розділу роботи нами обґрунтовані та практично вивчені *педагогічні умови використання театралізованої діяльності у попередженні негативних проявів у поведінці дошкільників.*

Обізнаність дітей щодо театралізованої діяльності як умову попередження негативних проявів їх поведінки складають: змістові компоненти театралізованої діяльності (пізнавальний, ігровий, сценічний); ознайомлення з театральним мистецтвом (безпосереднє, опосередковане та самостійна художня діяльність, зокрема театральна); уявлення про діяльність акторів та людей, які працюють у театрі.

Досвід театралізованої діяльності дітей як умову попередження їх негативної поведінки, забезпечують використання різноманітних театралізованих ігор, акторське тренування, формування засобів образної та емоційної виразності, засвоєння правил поведінки в театрі.

Театралізована діяльність пов'язана з приймання творів театрального мистецтва та відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів.

Щоб сформувати в дошкільнят усвідомлення суті театральної вистави, необхідно навчити їх перетворюватися, перевтілюватися, розуміти образ, тобто грати будь-яку роль, виконувати вправи, в яких передача характеру персонажу здійснюється за допомогою засобів образної та емоційної виразності: жестів, поз, міміки, пантоміми.

Внаслідок практичного вивчення педагогічних умов використання театралізованої діяльності, як засобу попередження негативних проявів поведінки у дітей дошкільного віку, нами був проведений педагогічний експеримент.

У ході виконання експериментальної роботи ми:

- *практично вивчили педагогічні умови використання театралізованої діяльності у попередженні негативних проявів поведінки у дітей дошкільного віку;*
- *розробили рекомендовану систему роботи з дітьми, вихователями і батьками щодо використання театралізованої діяльності у попередженні негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку.*

Педагогічний експеримент проводився в *три етапи: підготовчий, констатувальний, розробка рекомендованої системи роботи* за результатами експерименту. *Підготовчий етап* передбачав підготовку діагностичного інструментарію для вивчення педагогічних умов використання театралізованої діяльності, як засобу попередження негативних проявів у поведінці дошкільників, а саме: спостереження, анкетування як основні методи та інтерв'ю, бесіда як допоміжні.

Констатувальний етап забезпечував практичне вивчення педагогічних умов використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку та передбачав наступне: реалізацію програми констатувального етапу експерименту; аналіз кількісних і якісних результатів констатувального етапу експерименту.

За результатами констатувального етапу була розроблена *рекомендована система роботи* з дітьми, вихователями та батьками щодо використання театралізованої діяльності у попередженні негативних проявів поведінки у дітей дошкільного віку.

ВИСНОВКИ

Унаслідок проведення дослідження за висунутими у дослідженні завданнями ми прийшли таких висновків.

За першим завданням.

1. Окреслили та розкрили зміст основних понять дослідження: негативні прояви поведінки у дітей дошкільного віку, негативна поведінка, відхилення у поведінці, профілактична діяльність, педагогічна профілактика, первинна профілактика, вторинна профілактика, третинна профілактика, театр, театралізована діяльність, артистичні здібності, акторські здібності.

Відхилення у поведінці – соціологічний термін, що визначає вияви поведінки, які не відповідають або суперечать заведеним у суспільстві нормам, етичним еталонам і рольовим функціям.

Негативні прояви у поведінці дітей визначають як різновид поведінкового відхилення, початковий етап у формуванні стійких девіацій; визначають їх як нестійке, ситуативне поведінкове відхилення, що виникає у дітей переважно у дошкільному та молодшому шкільному віці внаслідок дії несприятливих умов їх життєдіяльності та виховання.

Науковці розглядають поняття «*негативні прояви у поведінці*» та «*негативна поведінка*» як дуже близькі і тотожні. Термін «негативна поведінка» доцільніше використовувати для означення сутності поведінки, що відхиляється від норми на початих етапах її формування. Термін «негативні прояви у поведінці» краще використовувати у ситуаціях, коли мова йде про різновиди такої негативної поведінки.

Педагогічна профілактика – формування конкретного морального почуття відповідальності шляхом комплексного цілеспрямованого впливу на свідомість, почуття, волю дітей з метою вироблення імунітету до негативних впливів оточуючого середовища.

Первинна профілактика – це процес комплексного цілеспрямованого впливу на свідомість, почуття, волю дітей, метою якого є виховання їх психічного і фізичного здоров'я.

Вторинна профілактика – це цілеспрямована діяльність, метою якої є діагностика умов і факторів та груп ризику; невилювання їх дій, застосування відповідно комплексу корекційно-виховних заходів.

Третинна профілактика – це адаптація, реабілітація, ре соціалізація.

Театр – це синтетичне мистецтво, яке здійснює багатосторонній вплив на сприйняття глядача за допомогою акторського виконання, пластичного, кольорового, образотворчого, музичного рішення; це наочна форма художнього відображення життя.

Театралізована діяльність – гра в театр «для себе», підготовка та показ вистав «для глядачів».

За другим завданням.

1. Аналіз досліджень, посвячених проблемі відхилень у поведінці, надав підстави розглядати негативні прояви у поведінці дітей дошкільного віку, в якості початкового етапу формування стійких девіацій особистості у майбутньому.

Тому рання їх профілактика передбачала власне виявлення і вивчення можливих чинників поведінкових відхилень.

2. Детальний аналіз чинників виникнення поведінкових відхилень дає нам підстави згрупувати їх у чотири основні групи:

- а) біофізіологічні (соматичні та нервово психічні захворювання, успадковані відхилення в розвитку організму, органічні ураження головного мозку тощо);
- б) індивідуально-психологічні (проблеми самооцінки, незрілість емоційно-вольової сфери та ін.);
- в) макросоціальні – (несприятливі умови функціонування суспільства в цілому);
- г) мікросоціальні (несприятливі впливи найближчого оточення: насилля в сім'ї, низький культурний рівень батьків, гіперопіка дитини або повна відсутність уваги до неї);

3. Зважаючи на відмінності щодо чинників виникнення та природи протікання негативних проявів у поведінці дошкільників і поведінкових девіацій, вважаємо за доцільне використати іншу класифікацію чинників негативних проявів:

- негативні прояви поведінки, зумовлені дефіцитом уваги;
- негативні прояви поведінки, зумовлені кризами психовікового розвитку;
- негативні прояви поведінки, зумовлені неправильним вихованням;
- негативні прояви поведінки, зумовлені несприятливою адаптацією дитини до ЗДО.

За третім завданням.

Здійснивши теоретичне обґрунтування педагогічних умов використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку, ми дійшли того висновку, що найефективнішим засобом педагогічного впливу на розвиток особистості дитини у дошкільному віці є театралізована діяльність. Ми визначили такі можливості театралізованої діяльності:

- творчо-ігрова форма знайомства з навколишнім світом, що пов'язано, в першу чергу, з особливостями розвитку уяви у дітей дошкільного віку та їх провідною діяльністю – сюжетно-рольовою грою;
- відбувається розумовий розвиток дітей;
- вплив театралізованої діяльності на фізичний розвиток дитини;
- формування моральної спрямованості дошкільників;
- розвиток почуттєвої та емоційної сфер дитини;
- формування соціальних навичок поведінки дитини в дошкільному віці;
- вплив на формування психічного стану дітей.

Ми обґрунтували особливості театралізованої діяльності дітей молодшого та старшого дошкільного віку. Їх існування об'єктивно пов'язано з різним рівнем розвитку мовлення, ігрової діяльності, театральних дій, сприймання літературних творів тощо.

Проаналізувавши можливості та особливості театралізованої діяльності в дітей дошкільного віку, ми визначили такі її превентивні можливості:

- театралізована діяльність є ефективним засобом у реалізації заходів *первинної* профілактики (вплив педагога на свідомість дитини, її почуття, волю), тобто є ефективним засобом виховання, формування та розвитку дитини дошкільного віку. Тому є усі підстави розглядати театралізовану діяльність та дотичні до неї форми, методи, засоби роботи, як складові заходів первинної профілактики негативних проявів у поведінці дітей – заходів, спрямованих на формування фізичного, психічного, морального, соціального здоров'я дитини.

- У межах заходів *вторинної профілактики* театралізовану діяльність можна розглядати як діяльність спрямовану на діагностику умов і факторів виникнення негативних проявів поведінки дітей.

- Широкі превентивні можливості має театралізована діяльність в межах *третинної* профілактики, де здійснюється педагогічна корекція поведінкових відхилень та психолого-педагогічна реабілітація осіб з негативними проявами засобами театралізованої діяльності, зокрема:

- в програнні дітьми ролей негативних та позитивних персонажів;

- в розігруванні ситуацій;
- в ігровій терапії.

За четвертим завданням.

1) Нами окреслені та проаналізовані педагогічні умови використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів.

Вони такі:

- *Обізнаність* дітей дошкільного віку щодо театралізованої діяльності, яку складають *змістові компоненти* театралізованої діяльності, а саме:
 - *пізнавальний*, що надає можливість познайомитися з театром, набути певних знань про театр та людей, які там працюють;
 - *ігровий*, який дозволяє використовувати набуті знання у грі;
 - *сценічний*, під час якого діти перетворюються на справжніх акторів.

Ефективно формується інформаційна готовність дітей до театралізованої діяльності в межах таких *напрямків ознайомлення дошкільників з театральним мистецтвом*:

- безпосереднє ознайомлення дітей з театром;
- опосередковане ознайомлення з театром;
- самостійної художньої діяльності, зокрема театральної.
- *Наявність досвіду* театралізованої діяльності дітей дошкільного віку, яка формується в межах різних видів театралізованих ігор:
 - режисерських ігор;
 - ігор-драматизацій.
- Через засвоєння дитиною правил поведінки в театрі.
- Шляхом вдосконалення власних засобів образної та емоційної виразності.
- Засобами тренінгу акторської майстерності (акторським тренуванням).

Ми практично вивчили педагогічні умови використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку.

1. Нами окреслений інтегральний критерій вивчення педагогічних умов використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку. Це готовність дітей до театралізованої діяльності як умови попередження негативних проявів у їх поведінці, яке проходило за трьома рівнями: високий, середній, низький.

2. Нами з'ясовано, що вихователі в дошкільному закладі добре володіють методикою організації театралізованої діяльності старших дошкільників. Театралізована діяльність

потребує обов'язкового планування з врахуванням вимог і задінь нормативних документів щодо творчого розвитку дошкільників.

Ми встановили, що у планах навчально-виховної роботи мають місце різні види діяльності щодо творчого розвитку дітей; прослідковується системність роботи; комплексність за освітніми напрямками Програми розвитку дітей «Я у Світі».

Ми з'ясували, що планування роботи щодо творчого розвитку дітей відповідає загальним психовіковим особливостям дітей. Рівень виконання вимог і завдань педколективом нормативних документів щодо творчого розвитку дітей засобами театралізованої діяльності як умови попередження негативних проявів у їх поведінці – високий.

3. Також нами з'ясовано, що обізнаність дітей щодо театралізованої діяльності може виступати як умова попередження негативних проявів поведінки у дітей дошкільного віку. Організація сприятливих пізнавальних та розвиваючих умов впливають на формування інформаційної готовності дітей до театралізованої діяльності.

4. Нами встановлено, що наявність у дошкільників досвіду театралізованої діяльності може формуватись під час різних видів діяльності (занять, ігрової діяльності, СХД, зокрема, театральної, свят) і може бути ефективним засобом попередження негативних проявів поведінки у дітей дошкільного віку.

За п'ятим завданням.

1. Нами розроблено рекомендована система роботи з використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів поведінки дошкільників. Вона передбачала проведення *тренінгу акторської майстерності для малят, психологічного практикуму для дітей «Розвиваємо нашу пам'ять», майстер-класу для вихователів «Розвиток дитини засобами театральної педагогіки» та тренінгу для батьків «Долаємо проблеми разом».*

Також було надано дистанційно (у надрукованому вигляді) методичні рекомендації за трьома напрямками:

- методичні рекомендації вихователям щодо формування готовності дітей до театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у їх поведінці;
- методичні рекомендації вихователям щодо роботи з батьками дошкільників стосовно творчого розвитку дітей засобами театралізованої діяльності.

Надано практичні рекомендації батькам щодо правильної організації театралізованої ігрової діяльності їх дітей вдома.

3. Прогнозуємо, що реалізація рекомендованої системи роботи щодо використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів поведінки дошкільників може сприяти:

- 1) підвищенню професійно-педагогічної компетентності вихователів щодо використання театралізованої діяльності як превентивного засобу;
- 2) підвищенню рівня обізнаності батьків у використанні театралізованої діяльності як засобу попередження негативної поведінки у дітей;
- 3) підвищенню рівня обізнаності дітей щодо театралізованої діяльності та розширення їх досвіду театралізованої діяльності, що посилить її превентивний потенціал.

Проте, результати проведеного нами дослідження не вичерпують відповідей на всі питання, які стосуються превентивних аспектів використання театралізованої діяльності дітей дошкільного віку. Подальшого дослідження вимагають питання корекції окремих негативних проявів у поведінці дітей засобами театралізованої діяльності, а саме: страхів, гіперактивності, агресивності.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Амацьєва О. П. Розвиток творчих здібностей дошкільників у театральній-ігровій діяльності // *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1. С. 42-48.
2. Андрійчук С. В. Наступність у профілактиці соціальної дезадаптації старших дошкільників і молодших школярів: дис. канд. пед. наук. Чернівці, 2014. 217 с.
3. Артемова Л. В. Театр і гра : [навч. посіб.]. К. : Томіріс, 2002. 286 с.
4. Беспалько О. В. Соціальна педагогіка в опорних схемах: навч. посіб. Київ: Логос, 2003. 134 с.
5. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підручник для студентів ВНЗ. К. : Видавничий дім «Слово», 2006. – 304 с.
6. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності у дошкільних навчальних закладах. К: Вид. Дім “Слово”, 2006. 304 с.
7. Водолага Н. В. Роль театралізованих ігор в мовленнєвому розвитку дошкільників // *Гуманізація навчально-виховного процесу* : наук.-метод. зб. Слов’янськ, 2000. Вип. 8. С. 133-138.
8. Водолага Н. В. Навчання розповідання дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності: Автореф. канд. дис. Одеса, 2001. 23 с.
9. Волощенко М. О. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до профілактично-корекційної роботи з підлітками девіантної поведінки: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2016. 267 с.
10. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посіб. до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота»: у 2 ч. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ, 2016. Ч. 2. 188 с.
11. Ворожейкіна О. М. Театр для малюків. Х.: Видавнича група “Основа”, 2010.
12. Выготский Л. С. Вопросы детской психологии. Санкт-Петербург: Питер, 2004. 224 с.
13. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка // *Вопросы психологии*. 1966. № 6. С. 62-76.

14. Выготский Л. С. Психология искусства; под ред. В. В. Иванова. М. : Искусство, 1965. 379 с.
15. Гавриш Н. В. Художньому слову – гідне місце в освітньому процесі // *Дошкільне виховання*. 2006. № 3. С. 15.
16. Дуткевич Т. В. Теорія і практика корекційно-розвивальної роботи психолога: навч. посіб. Київ: КНТ, 2017. 265 с.
17. Жаровцева Т. Г. Адаптація дітей дошкільного віку до умов загальноосвітнього виховання (на матеріалі круглодобової групи): дисс. канд. пед. наук: 13.00.01 / НИИ педагогтики УССР. Київ, 1991. 161 с.
18. Зайцева З. Г. Неблагополучна сім'я та її вплив на формування особистості дитини. *Соціальна підтримка молодого сім'я*. Київ: Академпрес, 1994. – 84 с.
19. Змановская Е. В. Девиантология: психология отклоняющегося поведения: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Академия, 2003. 288 с.
20. Кисла О. Ф. Корекційна педагогіка: навч. посіб. Київ: Кондор, 2014. 320 с.
21. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Словарь по педагогике. Москва: ИКЦ «МАРТ»; Ростов-на-Дону: Изд. центр «Март», 2005. 448 с.
22. Колесіна Т. Є. Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей: навч.-метод. посіб. Київ, 2003. 128 с.
23. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості. Київ: Освіта, 1998. 256 с.
24. Курінна С. М. Особливості соціалізації дітей 6–7 років в різних умовах життєдіяльності: дис. канд. пед. наук: 13.00.05. Слов'янськ, 2004. 240 с.
25. Макаренко Л. Все про театр і дитячу театралізовану діяльність. К.: “Шкільний світ”, 2008.
26. Максимова О. О. Формування успішної особистості шестирічного першокласника: монографія / за ред. проф. М. В. Левківського. Житомир: ЖДУ, 2013. 195 с.
27. Миропольська Н. Є. Театр у школі. К.: Рад.шк., 1990. 155 с.
28. Науменко Т. І. Виховує мистецтво : активізація творчості дошкільників засобами мистецтва : метод. посіб. / Т. І. Науменко, Н. Т. Кириченко. К. : ІЗМН, 1998. 100 с.
29. Оржеховська В. М., Федорченко Т. Є. Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх: навч.-метод. посіб. Черкаси: Вид-во Чабаненко, 2008. 376 с.
30. Парфанович І. І. Теоретико-методичні засади профілактики девіантної поведінки дівчат загальноосвітніх шкіл: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05. Тернопіль, 2014. 548 с.

31. Пенішкевич Д. І., Тимчук Л. І. Соціальна педагогіка: Модульна технологія вивчення курсу. навч. посіб. Чернівці: Рута, 2007. 336 с.
32. Пихтіна Н. П. Профілактика негативних проявів у поведінці дітей: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 376 с.
33. Пихтіна Н. П. Відхилення у поведінці дітей дошкільного віку: характеристика, чинники виникнення та стратегія усунення // Соціально-моральний розвиток і виховання дитини дошкільного віку: Колективна монографія / укладач О.Л.Кононко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. с. 198 – 255.
34. Подласый И. П. Курс лекций по коррекционной педагогике: учеб. пособие для студ. средних специальных учебных заведений. М.: ВЛАДОС, 2003. 352 с.
35. Поліщук В. М. Криза 7 років: феноменологія, проблеми: навч. посіб. для студ. вузів. Суми: Університетська книга, 2005. 118 с.
36. Поніманська Т. І., Дичківська І. М., Козлюк О. А., Кузьмук Л. І. Соціальний розвиток дитини: старший дошкільний вік. 2-ге вид. Київ: Генеза, 2014. 88 с.
37. Приходько В. М. Підготовка майбутніх педагогів до превентивного виховання дітей із неблагополучних сімей: наук.-метод. посіб. Запоріжжя: Прем'єр, 2006. 288 с.
38. Програма виховання і розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” / Науковий редактор та упорядник Кононко О. Л. - К., 2021 .- 430 с.
39. Психологічна енциклопедія / авт.-упоряд. О. М. Степанов. Київ: Академвидав, 2006. 424 с.
40. Психолого-педагогический словарь / сост. Є. С. Рапацевич. Минск: Современное слово, 2006. 928 с.
41. Рудніцька І. Психолого-педагогічні рекомендації щодо розв'язання проблеми шкільної дезадаптації. *Психолог*. 2004. 20 липня. С. 55–79.
42. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори. К. : Освіта, 1996. 304 с.
43. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Львів-Краків-Париж: 1993.
44. Словарь по социальной педагогике: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / авт.-сост. Л. В. Мардахаев. М.: Академия, 2002. 368 с.
45. Смансер А. П., Рангелова Е. М. Превентивная педагогика: методология, теория, методика. Минск: БГУ, 2008. 263 с.
46. Соціальна профілактика: Курс лекцій / за ред. І. І. Парфанович. Тернопіль: ТДПУ, 2009. 159 с.

47. Словник основних термінів з превентивного виховання / за заг. Ред. В.М.Оржеховської. Тернопіль: Терно-граф. 2007. 198 с.
48. Станіславський К. С. Робота актора над собою. - К.: "Рад.шк.", 1971.
49. Стреж Л. Сходинки адаптації дітей раннього віку. *Психолог. Шкільний світ*. 2009. № 8. 75 с.
50. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. К.: Радянська школа, 1977. Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. 670 с.
51. Сучасний тлумачний психологічний словник / за ред. В.Б.Шапар. Х.: Прапор. 2007. 240 с.
52. Суятінова К. Є. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в сім'ях розлучених батьків: дис. д-ра пед. наук. Київ. 2016. 294 с.
53. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей. М.,1947. С. 42-222.
54. Туркот Т. І. Превентивне виховання дітей та молоді: навч.-метод. посіб. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2015. 156 с.
55. Федорченко Т. Є. Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей: навч.-метод. посіб. Київ: ТОВ "ХІК", 2003. 128 с.
56. Фесюкова Л. Б. Розвиток уяви і мовлення у дітей 4-7 років. Х.: Веста; Ранок, 2007. 128 с.
57. Фльоріна Є. О. Розмовне мовлення в дитячому садку. Бесіда в дитячому садку. Розповідання в дошкільній практиці / Дошкільна лінгводидактика : хрестоматія / Упоряд. А. М. Богущ. К., 1999. Ч. 2. С. 40-50.
58. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с.
59. Юзвак Ж. М. Трудности адаптации детей раннего возраста к дошкольному учреждению и пути их предупреждения: дисс. канд. психол. наук: 19.00.07 / НИИ психологии УССР. Киев, 1989.

ДОДАТКИ

Додаток А

<i>Предмет дослідження: організаційно-педагогічні умови використання</i>	<i>Емпіричні методи дослідження</i>
--	-------------------------------------

<p><i>театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку</i></p>	
<p>II. Організаційно педагогічні умови використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку.</p> <p>2.1. Врахування вимог і завдань основних нормативних документів щодо творчого розвитку дітей засобами театралізованої діяльності.</p> <p>2.2. Інформаційна готовність дітей до театралізованої діяльності як умова попередження негативних проявів у їх поведінці.</p> <p>2.3. Поведінкова готовність дітей до театралізованої діяльності як умова попередження негативних проявів у їх поведінці.</p>	<p>2.1. ОСНОВНІ: аналіз нормативних документів щодо творчого розвитку дітей дошкільного віку. ДОПОМІЖНІ: інтерв'ю методиста ЗДО, бесіда з вихователями.</p> <p>2.2. ОСНОВНІ: спостереження. ДОПОМІЖНІ: бесіда з вихователями, бесіда з дітьми.</p> <p>2.3. ОСНОВНІ: спостереження. ДОПОМІЖНІ: анкетування вихователів, інтерв'ю музичного керівника, бесіда з батьками, бесіда з дітьми.</p>

Додаток Б

Критерії аналізу нормативних документів

Плани роботи вихователів

1. Наявність у планах роботи щодо творчого розвитку дітей;
2. Системність цієї роботи;
3. Комплексність за напрямками;
4. Відповідність психовіковим особливостям.

Інтерв'ю методиста

Мета: вивчити виконання педагогічним колективом вимог програми виховання і розвитку дітей засобами театралізованої діяльності.

1. Якими основними нормативними документами Ви керуєтесь в своїй роботі, щодо творчого розвитку дітей засобами театралізованої діяльності?
2. Чи достатньо приділяється уваги розвитку творчих здібностей через театралізовану діяльність у дітей в Вашому ЗДО?
3. Чи вважаєте Ви, що театралізована діяльність є ефективним засобом педагогічного впливу на розвиток особистості дитини?
4. Чи створюються в ЗДО умови для розвитку потреб дитини в реалізації власних творчих здібностей?
5. Як Ви вважаєте, чи всі педагоги ЗДО створили театралізовані осередки, відповідно до вимог програми виховання і розвитку дитини, за якою працюєте?

6. Оцініть рівень створення таких театралізованих осередків: "високий", "достатній", "низький".
7. За допомогою яких засобів реалізуються творчі здібності дошкільників у Вашому ЗДО?
8. Чи стимулюють педагоги в театралізованій діяльності прагнення дитини самореалізуватися і самостверджуватися?
Яким чином педагоги стимулюють до самоствердження і самореалізації дитину?

Додаток Г

**Програма спостереження
за виявом обізнаності дітей дошкільного віку до театралізованої діяльності як умови
попередження негативних проявів поведінки**

Мета спостереження: практично вивчити інформаційну готовність дітей дошкільного віку до театралізованої діяльності як умову попередження негативних проявів їх поведінки.

Суб'єкт спостереження: експериментатор.

Об'єкт спостереження: діти старшого дошкільного віку.

Предмет спостереження: вияв обізнаності дітей дошкільного віку до театралізованої діяльності як умови попередження негативних проявів поведінки.

Завдання спостереження:

1. Виявити змістові компоненти інформаційної готовності дітей до театралізованої діяльності.
2. Визначити напрямки ознайомлення дошкільників з театральним мистецтвом.
3. З'ясувати особливості формування загальних уявлень дітей про діяльність акторів та людей, які працюють у театрі.

Форма фіксації результатів: протокол
(Бланк протоколу).

Вид спостереження: стандартизоване, групове, усвідомлене, систематичне, зовнішнє.

БЛАНК ПРОТОКОЛУ

	<p>Обізнаність дітей до театралізованої діяльності як умова попередження негативних проявів поведінки</p> <p>Види діяльності, до якого залучають дітей протягом дня</p>	<p>Змістові компоненти обізнаності дітей до театралізованої діяльності (пізнавальний, ігровий, сценічний)</p>	<p>Напрямки ознайомлення з театральним мистецтвом (безпосереднє, опосередковане, СХД)</p>	<p>Формування загальних уявлень дітей про діяльність акторів та театральні професії</p>
<p>Перша половина дня</p>	<p>Заняття</p> <p>1. Вступна частина</p>			
	<p>2. Основна частина</p>			
	<p>3. Заключна частина</p>			

БЛАНК ПРОТОКОЛУ

	<p>Обізнаність дітей до театралізованої діяльності як умова попередження негативних проявів поведінки</p> <p>Види діяльності, до якого залучають дітей протягом дня</p>	<p>Змістові компоненти обізнаності дітей до театралізованої діяльності (пізнавальний, ігровий, сценічний)</p>	<p>Напрямки ознайомлення з театральним мистецтвом (безпосереднє, опосередковане, СХД)</p>	<p>Формування загальних уявлень дітей про діяльність акторів та театральні професії</p>
<p>Перша половина дня</p>	<p>Ігрова діяльність</p> <p>1. Правила гри</p>			
	<p>2. Розподіл ролей</p>			
	<p>3. Розвиток сюжету</p>			

БЛАНК ПРОТОКОЛУ

	<p>Обізнаність дітей до театралізованої діяльності як умова попередження негативних проявів поведінки</p> <p>Види діяльності, до якого залучають дітей протягом дня</p>	<p>Змістові компоненти обізнаності дітей до театралізованої діяльності (пізнавальний, ігровий, сценічний)</p>	<p>Напрямки ознайомлення з театральним мистецтвом (безпосереднє, опосередковане, СХД)</p>	<p>Формування загальних уявлень дітей про діяльність акторів та театральні професії</p>
<p>Друга половина дня</p>	<p>Самостійна творча діяльність</p>			

Основний перелік питань для бесіди з вихователями

Мета: визначити важливість обізнаності дітей старшого дошкільного віку до театралізованої діяльності як умови попередження негативних проявів у їх поведінці.

1. Чи надаєте Ви необхідні дітям знання про театр та театральне мистецтво?
2. Чи використовуєте набуті знання про театр у ігровій діяльності?
3. Чи організовуєте перегляд театральних вистав у ЗДО?
4. Як часто організовуєте зустрічі дітей із працівниками театру?
5. Чи є у Вас у групі спеціально обладнані зони для театралізованої діяльності дошкільників?
6. Чи може обізнаність дітей щодо театралізованої діяльності сприяти попередженню негативних проявів їх поведінки?
7. Яким негативним проявам поведінки дітей може сприяти така обізнаність?

Основний перелік питань для бесіди з дітьми

Мета: визначити обізнаність дітей старшого дошкільного віку до театралізованої діяльності як умови попередження негативних проявів у їх поведінці.

1. Чи подобається тобі займатися театралізованою діяльністю?

2. Хто надає тобі знання про театр та театральне мистецтво?
3. Чи знаєш ти, хто такі актори?
4. Які ще театральні професії ти знаєш?
5. Чи організують вихователі екскурсії до театру?
6. Чи застосовуєш ти свої знання про театр у грі?

Додаток 3

Програма спостереження

за виявом досвіду до театралізованої діяльності дітей як умови попередження негативних проявів поведінки дітей дошкільного віку

Мета спостереження: практично вивчити досвід театралізованої діяльності дітей як умову попередження негативних проявів поведінки дітей дошкільного віку.

Суб'єкт спостереження: експериментатор.

Об'єкт спостереження: діти старшого дошкільного віку.

Предмет спостереження: вияви у дітей досвіду театралізованої діяльності як умови попередження негативних проявів поведінки дітей дошкільного віку.

Завдання спостереження:

1. Визначити роль театралізованих ігор у формуванні досвіду театралізованої діяльності як умови попередження негативних проявів поведінки.

2. Виявити значення акторського тренування у формуванні досвіду театралізованої діяльності як умови попередження негативних проявів поведінки дітей дошкільного віку.
3. З'ясувати роль засобів образної та емоційної виразності у формуванні досвіду до театралізованої діяльності дітей.
4. Визначити особливості засвоєння дітьми правил поведінки у театрі.

Форма фіксації результатів спостереження: протокол

Бланки протоколу (у додатку)

Види спостереження: стандартизоване, групове, зовнішнє, систематичне, усвідомлене.

БЛАНК ПРОТОКОЛУ

Досвід театралізованої діяльності дітей як умова попередження негативних проявів поведінки		Різновиди театралізованих ігор	Акторське тренування	Засоби образної та емоційної виразності	Правила поведінки в театрі
Види діяльності, до якого залучають дітей протягом дня					
Перша половина дня	Заняття:				
	1. Вступна частина				
	2. Основна частина				

	3. Заклучна частина				
--	--------------------------------	--	--	--	--

БЛАНК ПРОТОКОЛУ

<p>Досвід театралізованої діяльності дітей як умова попередження негативних проявів поведінки</p> <p>Види діяльності, до якого залучають дітей протягом дня</p>		<p>Різновиди театралізованих ігор</p>	<p>Акторське тренування</p>	<p>Засоби образної та емоційної виразності</p>	<p>Правила поведінки в театрі</p>
<p>Перша половина</p>	<p>Ігрова діяльність:</p> <p>1. Правила гри</p>				

	2. Розподіл ролей				
	3. Розвиток сюжету				

БЛАНК ПРОТОКОЛУ

<p>Досвід театралізованої діяльності дітей як умова попередження негативних проявів поведінки</p> <p>Види діяльності, до якого залучають дітей протягом дня</p>	<p>Різновиди театралізованих ігор</p>	<p>Акторське тренування</p>	<p>Засоби образної та емоційної виразності</p>	<p>Правила поведінки в театрі</p>
---	---------------------------------------	-----------------------------	--	-----------------------------------

Д р у г а п о л о в и н а д н я	Підготовка до свят самостійна творча діяльність				
--	--	--	--	--	--

БЛАНК ПРОТОКОЛУ

Досвід театралізованої діяльності дітей як умова попередження негативних проявів поведінки Види діяльності, до якого залучають	Різновиди театралізованих ігор	Акторське тренування	Засоби образної та емоційної виразності	Правила поведінки в театрі
---	---------------------------------------	-----------------------------	--	-----------------------------------

дітей протягом дня					
Друга половина дня	Театральні свята та дієства				

Додаток 3

Анкета для вихователів

Мета: визначити вияв досвіду театралізованої діяльності дітей як умови попередження негативних проявів поведінки дітей дошкільного віку.

Шановні вихователі! Просимо Вас щиро відповісти на питання анкети. Ваші щирі і повні відповіді допоможуть у дослідженні проблеми «Педагогічні умови використання театралізованої діяльності як засобу попередження негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку».

I. Паспортичка

1.1. Ваш вік.

1.2. Ваша освіта.

1.3. Стаж роботи.

II. Вплив театралізованих ігор і акторського тренування дітей на формування їх досвіду театралізованої діяльності.

2.1. Чи вважаєте Ви, що залучення дітей до театралізованих ігор є умовою формування їх поведінкової готовності до театралізованої діяльності?

«Так», «Ні», «Частково».

2.2. Якщо Ви відповіли «Так» чи «Частково», які саме театралізовані ігри Ви використовуєте у своєму педагогічному досвіді?

2.3. Як Ви вважаєте, які вміння і навички театралізованої діяльності формують досвід театралізованої діяльності у дітей:

- долати сором'язливість?

- розвивати навички комунікабельності?

- формувати позитивні риси характеру:

доброту, турботливість...

- виховувати почуття відповідальності, старанності?

2.4. Чи використовуєте Ви акторське тренування в якості засобу формування досвіду театралізованої діяльності дітей?

«Так», «Ні», «Частково».

2.5. Якщо Ви відповіли «Так» чи «Частково», то поставте за рейтингом важливість формування у дитини відповідних психотехнічних вмінь

Використовуйте в якості властивості уваги, уяви, формування зовнішньої емоційної виразності, зокрема: жестів, пози, міміки, пантоміми, інтонації.

III. Вплив засобів образної та емоційної виразності і правил поведінки в театрі на формування досвіду театралізованої діяльності дітей.

3.1. Як Ви вважаєте, засоби образної та емоційної виразності можуть відігравати роль у формуванні досвіду театралізованої діяльності дітей?

«Так», «Ні», «Частково».

3.2. Якщо Ви відповіли «Так» чи «Частково», які саме групи вправ Ви застосовуєте в практиці з дітьми для активного використання засобів образної та емоційної виразності?

3.3. Чи можуть, на Вашу думку діти дошкільного віку вивчати аутогенне тренування та свідомо його застосовувати?

«Так», «Ні», «Частково».

3.4. Якщо Ви відповіли «Так» чи «Частково», скажіть, як часто Ви навчаєте дітей вправам на розслаблення, вмінню психологічно налаштуватися на виконання дії?

3.5. Чи може бути навчання правил поведінки у театрі засобом формування поведінкової готовності до театралізованої діяльності?

«Так», «Ні», «Частково».

3.6. Якщо Ви відповіли «Так» чи «Частково», то які саме форми роботи Ви застосовуєте по ознайомленню дітей з культурою поведінки в театрі?

IV. Вивчення ролі театралізованої діяльності дітей дошкільного віку у попередженні негативних проявів поведінки.

4.1. Як Ви вважаєте, чи є залучення дітей до театралізованої діяльності умовою попередження негативних проявів поведінки?

4.2. Які, на Вашу думку, негативні прояви поведінки є найбільш поширеними у старшому дошкільному віці?

4.3. На попередження яких негативних проявів поведінки дітей впливає театралізована діяльність?

4.4. Які конструктивні якості дитини можна розглядати в якості превентивних?

(соціальна компетентність культури, поведінки, безконфліктне спілкування, вихованість)

Інтерв'ю музичного керівника

Мета: визначити вияв досвіду театралізованої діяльності дітей дошкільного віку як умови попередження негативних проявів у їх поведінці.

1. Чи організовуєте Ви в садку театралізовану діяльність?
2. Чи вважаєте Ви театралізовані ігри ефективним засобом формування у дітей поведінкової готовності до театралізованої діяльності?
3. Як Ви вважаєте, чи може акторське тренування забезпечувати формування поведінкової готовності дітей до театралізованої діяльності?
4. Які вміння Ви формуєте у дітей під час акторського тренування?
5. Яку систему вправ Ви використовуєте у акторському тренуванні?
6. Чи може перевтілення в образ, передача характеру персонажу здійснюватися за допомогою різних засобів образної та емоційної виразності?
7. Які групи вправ образної та емоційної виразності Ви використовуєте у своїй роботі?
8. Чи налаштовуєте Ви психологічно на виконання ролей дітей?
9. Яким чином Ви це здійснюєте?
10. Чи впливають на формування поведінкової готовності до театралізованої діяльності засвоєння правил поведінки в театрі?
11. Яку роботу Ви проводите по ознайомленню дошкільників з правилами поведінки у театрі?

12. Чи може формування поведінкової готовності до театралізованої діяльності дітей бути ефективним засобом попередження негативних проявів поведінки дітей дошкільного віку?
13. Які саме негативні прояви можуть бути попереджені та подолані засобами театралізованої діяльності?

Додаток І

Основний перелік питань для бесіди з батьками

Мета: визначити досвід театралізованої діяльності дітей як умови попередження негативних проявів поведінки.

1. Чи є на Вашу думку, театралізована діяльність дітей важливою для їх розвитку?
2. Чи підтримуєте ви дітей у занятті такою діяльністю?
3. Чи залучаються діти до театралізованої діяльності вдома?
4. Які якості особистості дитини розвиває театралізована діяльність?
5. Чи може театралізована діяльність запобігати негативним проявам поведінки дітей?

Додаток ІІ

Основний перелік питань для бесіди з дітьми

Мета: визначити наявність досвіду театралізованої діяльності дітей як умови попередження негативних проявів поведінки.

1. Чи граєш ти в дитячому садку в театралізовані ігри?
2. В які ігри драматизації ти любиш гратися?
3. Яких героїв казок: з негативними чи позитивними рисами тобі до вподоби наслідувати?
4. Чи вмієш ти домовлятися з товаришами розподіляти ролі між собою в режисерських іграх?
5. Чи вмієш ти перевтілюватися, грати будь-яку роль?
6. Чи обов'язково бути уважним в театралізованій діяльності?
7. На твою думку навіщо потрібно дотримуватися правил поведінки у театрі?

Додаток К

Тренінг акторської майстерності для дошкільнят

Мета: навчити дітей володіти своїм тілом, звільняти м'язи від зайвого напруження у момент живого спілкування; сприяти розвитку уяви та фантазії; звільняти дитячу свідомість від зайвого прагматизму; пробуджувати щирість емоцій, насолоду від творчості.

Заняття №1

Тема: «Чарівні перетворення»

Мета: сприяти розвитку у дітей психофізичної свободи, уяви.

Хід заняття

1. Привітання.

Діти хором проговорюють вітання:

«Доброго ранку, доброго дня!»

*Доброго вчора, сьогодні, щодня.
Кожному дому щастя бажаю;
Маку – цвітіння;
Житу – врожаю!
Небові – миру, голобу – небо
Кожній дитині – всього, що треба!»*

2. Розминка. Вправа «Мій дзвінкий веселий м'яч»

Мета: зняти психологічне напруження; налаштувати учасників на роботу.

Учасники стоять у колі. Передаючи м'яч з рук у руки, називають своє ім'я та говорять про свій настрій.

3. Вправи на розвиток психофізичної свободи:

а) «Дроворуби». Ноги поставити на ширину плечей, руки опущені. Взяти двома руками «сокиру» і підняти її над головою, вдихнувши з коротким видихом зробити швидкий нахил вперед, опускаючи руки вниз (*удар «сокирою»*). Стати прямо і знов нахилитись, вдаривши «сокирою»!

б) «Літак». Руки в сторони – ось так!

Відправляємо літак!

Праве крило вперед (*поворот вправо*).

Ліве крило вперед (*поворот вліво*).

Раз, два, три, чотири, п'ять –

Відлітає наш літак!

в) «Потяг». Діти крокують на місці, роблять почергові рухи руками та приказують: «*Чух – чух, чух – чух! Ту – ту – у – у!*»

г) «Півник». Стати прямо, ноги нарізно, руки опустити. Підняти руки догори, потім опустити, плескаючи ними по стегнам. Видихаючи промовляти: «*Ку – ку – рі – ку!*»

д) «Годинник». Стати, ноги злегка розставити, руки опустити. Змахуючи прямими руками вперед – назад, промовляти: «*Тік – так!*»

Рефлексія. Чи подобалося вам виконувати вправи? Як ви навчилися розслаблятися від напруження?

Заняття №2

Тема: «Друзі природи»

Мета: формувати у дітей навички психологічного розслаблення.

Хід заняття

1. Привітання.

Діти промовляють вітання «Здрастуй, сонечко привітне».

2. Розминка. Вправа «Я бажаю тобі...».

Мета: розвивати творчість у спілкуванні, виховувати доброзичливе ставлення до товаришів; налаштовувати на роботу в групі.

Діти стоять у колі. По черзі говорять слова-компліменти своєму сусіду, що стоїть справа.

3. Вправи на психологічне розслаблення:

а) «Сонечко». Діти стають у коло, піднімають руки до сонечка, підводяться на носочки, тягнучись до нього, підставляють йому обличчя. Сонечко дарує кожному сонячного зайчика, з яким вони можуть погратись.

б) «Квіти». Діти уявляють себе квітами. Вони ростуть на сонячній лісовій галявині, пишаючись своєю красою. Навколо них літають метелики, бджілки.

в) «Сонечко і хмаринки». Діти відображають протилежні відчуття.

г) «Пташка». Діти уявляють себе пташками, які вільно літають, співають, радіють сонечку.

д) **«Метелики»**. Діти уявляють себе метеликами, які перелітають з квітки на квітку, милуються їх красою, збирають солодкий пилок.

е) **«Дерево»**. Міцно розставити ноги, руки стиснути в кулаки, уявити себе могутнім і міцним деревом.

є) **«Гірка»**. Глибоко вдихни. Роби це так, ніби вдихаючи ти піднімаєшся на гірку, а видихаючи з'їжджаєш з неї. Повторити вправу п'ять разів. Роби так кожного разу, коли відчуваєш напругу і хвилюєшся.

Заняття №3

Тема: «Мої емоції»

Мета: формувати вміння виражати свій настрій емоціями.

Хід заняття

1. Привітання.

Слова-привітання: «Хай посміхаються діти щодня!»

2. Розминка. Вправа «Побажання».

Мета: сприяти поліпшенню емоційного стану дітей; налаштувати на роботу в групі.

Учасники по черзі висловлюють один одному добрі побажання (*гарного настрою, радості, успіху, здоров'я тощо*).

3. Вправа «На що схожий настрій?»

Мета: навчити дітей не тільки виражати свій настрій емоціями, а й розповідати про нього розвиваючи комунікативні навички у спілкуванні.

Учасники гри по черзі говорять на яку пору року, природне явище, погоду схожий їхній сьогоднішній настрій. Почати порівняння краще дорослому: «Мій настрій схожий на білу пухнату хмаринку в спокійному блакитному небі, а твій?» Вправа проводиться по колу. Дорослий узагальнює – який сьогодні у всієї групи настрій: сумний, веселий, смішний, злий тощо.

4. Вправа «Добра тварина»

Мета: розвивати в учасників гри колективний дух та дружність при виконанні рухів.

Учасники стають у коло і беруться за руки. Ведучий тихим голосом говорить: «Ми одна велика добра тварина. Давайте послухаємо, як вона дихає!» усі прислухаються до свого подиху, подиху сусідів. «А тепер подихаємо разом!» Вдих – усі роблять крок уперед. Видих – усі роблять крок назад. Вдих – усі роблять два кроки вперед, видих – усі роблять два кроки назад. «Так не тільки дихає тварина, так само чітко і рівно б'ється її велике добре серце. Стукіт – крок вперед, стукіт – крок назад тощо».

5. Вправа «Секрет»

Мета: навчити дітей довіряти, розкриватися та спілкуватися з однолітками.

Усім учасникам ведучий роздає по «секрету» із красивої скриньки (*гудзик, намистинку, брошку, старий годинник тощо*), кладе в долоньку і затискає кулачок. Учасники ходять по приміщенню і знаходять способи умовити кожного показати йому свій секрет.

Зауваження: ведучий стежить за процесом обміну секретами, допомагає боязким знайти спільну мову з кожним учасником.

6. Вправа «Знайди друга»

Мета: сприяти кращому розвитку координації та орієнтації; розвитку комунікативних навичок дитини в колективі.

Вправа виконується серед дітей. Одній половині зав'язують очі, дають можливість походити по приміщенню і пропонують знайти та впізнати інших. Довідатися можна за допомогою рук, обмацуючи волосся, одяг, руки. Потім, коли друга знайдено, гравці міняються ролями.

Рефлексія.

- Чи цікаво вам було гратися на занятті? Які труднощі виникали?

Заняття №4

Тема: «Маленькі фантазери»

Мета: сприяти розвиткові у дітей уяви та фантазії

Хід заняття

1. Привітання.

Слова-привітання: «Доброго ранку, доброго дня!»

2. Розминка. Вправа «Я хотів би бути схожим на квітку».

Мета: формувати позитивний настрій та налаштування на роботу в групі.

Діти стоять в колі та по черзі промовляють: «Я хотів би бути схожим на квітку, тому що вона...*(красива, запашна, різнобарвна тощо)*».

3. Вправа «Пофантазуй та домалюй».

Мета: розвивати фантазію, уяву.

Роздати дітям картки із зображенням кругів. Потрібно домалювати деталі, щоб круги стали на щось або на когось схожі.

4. Вправа «Вгадай колір слова».

Мета: вчити уявляти колір, що відповідає якомусь предмету, тваринці чи явищу.

Тренер промовляє учасникам слова, наприклад: осінь, весна, лисичка, яблуко тощо. Учасники показують картку з відповідним кольором.

5. Вправа «Уяви і розкажи».

Мета: вчити уявляти вигадані ситуації.

Тренер пропонує уявити і розказати про те, як начебто дитина потрапила:

- в Морське царство;
- в дрімучий ліс;
- на берег річки;
- у знайому казку.

6. Вправа «Склади казку».

Мета: розвивати творчість, фантазію у вигадуванні казок.

Тренер пропонує розглянути предмети на столі і придумати про них невеличку казку.

7. Вправа «Герої картинки ожили».

Мета: вчити дофантазувати ситуації із знайомих казок.

Учасникам пропонують розглянути картинку з нескладним сюжетом та розповісти, як розвивалися б події, якби герої картинки ожили.

Рефлексія. Чи сподобалося вам сьогодні фантазувати? Що важко було уявити?

Додаток Л

МАЙСТЕР - КЛАС
для вихователів та музичних керівників з проблеми:
«РОЗВИТОК ДИТИНИ
ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»

Ведуча: Доброго дня, шановні колеги. Я рада вітати вас у дошкільному закладі №17 – Центрі розвитку дітей засобами театру. Запрошую взяти участь у роботі майстер-класу з проблеми “Розвиток дитини засобами театральної педагогіки. Як хочеться, навіть будучи дорослим, перенестися в казковий, незвичайний світ: перетворитися з Попелюшки в чарівну Принцесу, допомогти Червоній Шапочці, застерегти маленьких козенят не слухати хижого Вовка...

І все це можливо в театрі, бо театральне мистецтво таке близьке і зрозуміле дітям.

Перегляд драматизації казки «Червона Шапочка»

ЧЕРВОНА ШАПОЧКА НА НОВИЙ ЛАД

Ведуча - Казки люблять всі на світі:
І дорослі люблять, й діти.
Казки учать нас добру
І старанному труду.
Кажуть нам, як треба жити,
Щоб усім навкруг дружити.
Казку “Шапочка Червона” на новенький лад
Театральний наш садочок показати рад.

Відкриваються куліси. Мама з Червоною Шапочкою.

Мама - Добрий ранок, донечка,
Добрий ранок, сонечко!
До бабусі треба йти –
Кошик пиріжків нести.
Ти в дорогу вирушай, Та не з ким не розмовляй!

Мама віддає кошик. Червона Шапочка іде лісом, співає.

ПІСНЯ ЧЕРВОНОЇ ШАПОЧКИ/

Ч.Ш. робить коло по залу і заходить за куліси
З’являються **ВОВКИ**.

Великий Вовк - Червоної Шапочки свіжий слід.
Буде гарний в нас обід!
Біжи, лови, хватай, держи,
Та тільки слід не загуби.
Дівча ми маємо спіймати, -
Що справжні вовки доказати.

Малий Вовк біжить по слідах.

(Виходять **звірі – ляльки**)

Ведмідь - Е-хе-хе! Е-хе-хе!
Дівчинка у ліс іде.
До бабусі поспішає,
А Вовк її в кущах чекає.

Лисиця - Ну то й що, що Вовк чекає,
Навіщо втручатись?
Він самих нас налякає –
Не встигнем сховатись!

- Заєць** -Що ви, друзі! Так не гоже –
Залишать без допомоги.
Бо як Вовк її впіймає –
Всіх Мисливець постріляє!
- Ведмідь** - Ми від біди застерігаємо,

Бути уважною благаємо.
Зі стежки, люба, не звертай
Та з сірим Вовком ти не розмовляй.
- Ч.Ш.** - В чому ж я їм завинила?
Нікому шкоди не зробила!
Не буду сіроманців я боятись,
Пораджу краще їм за розум взятись.

(Звірі заходять за куліси.)

**Чути вереск МАЛЮКА.
ЛЯЛЬКОВИЙ ТЕАТР.**

Малюк - Не буду! Не хочу! Набридли! Відстаньте!

Няньки - З'їж ще ложечку!
Випий ще трішечки!

Малюк плаче.

Малюк (верещить) – Не хочу! Не буду! (закриває вуха)
- Ой, мені холодно! Принесіть ковдру!

Няньки його вкривають.

Малюк вередує. Виходить Червона Шапочка.

Ч.Ш. - Ох, Маля і вередує!
На весь ліс він галасує.
Няньки пестять і цілують,
Марціпанчики готують
А воно кричить, кричить –
Не замовкне ні на мить.
З нього вийде бандюган –
На горе нянькам і батькам.

Няньки і Малюк (разом) - Чому?

Ч.Ш. - Бо ти ніколи і нічого не робиш в житті сам.

Малюк - То й що?

Ч.Ш. - А раптом завтра ти потрапиш
На острів в океані?

І як же ти там проживеш
Без кухаря, без няні?
І як себе ти захистиш
Від злих аборигенів?
Коли почнуть тебе варить,
Тоді що зможеш ти зробити?

/ТАНОК “АБОРИГЕНІВ”/

- Малюк** - Ну той що? Не налякали, не налякали! Головне, щоб мене не заставляли їсти.
- Ч.Ш.** - А якщо ти не будеш їсти, з тобою може трапитися ось така історія:..
- Зайчикова мама - Мій зайчаточко рідненький,
Став слабенький та худенький,
Я йому, маленькому, голубців...
- Зайчєня - Не хочу!
- Зайчикова мама – Я йому із сметанкою млинців...
- Зайчєня - Не хочу!
- Зайчикова мама - Я йому вареничків наварила,
Дрібненько салатик покришила,
Частувала теплими пампушками,
Із суніцями м'якими пиріжками.
- Зайчєня - Не хочу, не хочу!
- Зайчикова мама - Що, зайчатко будеш пити?
- Зайчик - Пепсі-колу, ненько!
- Зайчикова мама - Що, синочку будеш їсти?
- Зайчик - Солодку цукерку!
- Зайчикова мама – Що з синочком сталося, не знаю,
Піду, краще лікаря розпитаю.
- Муха** - Ти ж нічого за обідом не з'їдав,
А мені за шибку закидав.
Я тому така велика і гладенька –
З'їла все, що готувала твоя ненька!
І набридло за вікном сидіти,
Хочеться в хатиночці пожити,
Щоб для мене хтось варив і готував,
Мені в ліжку свіжі страви подавав!

Муха хапає Зайчика і несе його з собою, прив'язує до дерева.

- Зайчик** - Ой, матусю, порятуй!
- Муха** - Тихше ти, не репетуй,
Не кричи, не сіпайся, бо вкушу.
Я тебе до дерева прив'язу.
Будеш тут днювати й ночувати,
А я буду в хаті проживати!
- Зайчикова мама** – Де ж моє дитятко, моє зайченятко?

Ч.Ш. та Малюк – Муха забрала!

- Муха** - Цей зайчисько вас не слухав,
Він не їв, а лише нюхав!
Все що ви наготували –
Я до крихітки з'їдала!
Тож тепер я поживу у вас,
Ви варіть, а я поїм, і все гаразд.
- Зайчикова мама** – Де ж тепер моє дитятко,
Моє миле зайченятко?
- Зайчик** - Дай ще, я дуже зголоднів!
Я ж їв, не пив уже п'ять днів!
- Муха** - Чом раніше ти не їв? Тепер сиди,
Не вари на мою голову води!
- Зайчик** - Зжалься, Мухо, я голодний, просто жах!
Дай лиш спробую, який обід на смак.
Ну, будь ласка, дай хоч пиріжок...

Муха відламує маленький шматочок пиріжка, дає Зайцеві

- Муха** - Добре, на, поїж один разок...
- Зайчик** - Я не їв, що мама готувала.
Все за мене Муха поїдала.
Стала величезна, знахабніла
І мене сюди приволочила!
Мене Муха прив'язала й полетіла,
І мене голодного лишила!
- Зайчикова мама** – Мій вуханчику,
Зайчаточко маленький...
- Зайчик** - Знову я з тобою, рідна ненько!

Я не буду більше пустувати,
Буду все з тарілки доїдати.
Я нічого не лишу зеленій Мусі,
Я допомагатиму матусі.
Мамо, ти простиш своє Зайчатко?

Зайчикові мама – Так, все добре, миле зайченятко!

- Ч.Ш.** - Ну що, Малюк, ти все зрозумів?
9
- Малюк** - Добре! Я все зрозумів! Дякую тобі, Червона Шапочка за те, що навчила мене. До побачення! (ВИХОДЯТЬ)
- Великий Вовк** - Ой, це ж дівчинка мала.
А в корзинці – смакота.
Щічки, наче пиріжок.
Ти куди ідеш, дружок?
- Ч.Ш.** - До бабусі я іду.
Пиріжків їй віднесу.
Захворіла вже вона,
В ліжечку лежить сама.

Вовк намагається кошик забрати, Ч.Ш. – не віддає.

Вовк заходить. Бабця продовжує спокійно в'язати, не звертаючи на нього уваги.

- Вовк** - Що, Бабуся, захворіла?
Чепурну сорочку вділа?
Зараз я тебе ковтну
І водичкою зап'ю.
- Бабуся** - Щось ти, любий, поспішаєш.
Мабуть, казок не читаєш?

(Відкидає ковдру, а під нею – рушниця. Наставляє її на Вовка).

Бабуся і Вовки сідають за стіл. Забігає Ч.Ш.

- Ч.Ш.** - Ой, бабуся, стережись,
Зубів ти вовчих бережись. -
Він лютий, хижий, страшний звір! –
Мені ти, рідненька, повір!
- Бабуся** - Здрастуй, внученько моя!
Рада бачить тебе я.
Ти за мене не хвилюйся,
Разом з нами подивуйся.
Став наш Вовчик вже другий,
Він уже не хижий звір.
Допоміг мені у всьому
На городі і у домі.
Тож, сідай до столу з нами
Пригощатись пиріжками.

КУЛІСИ ЗАКРИВАЮТЬСЯ.

Ведуча - От і казочці кінець,
А хто слухав – молодець!

Виходять всі учасники вистави і співають:

- Історія скінчилась, все добре і чудово
Так гарно завершилась, ну справжній happy end!
У дружбі треба жити, слухняними зростати.
У нашому театрі нема таких проблем!

Ведуча: Шановні колеги! Сьогодні ми мали можливість переглянути драматизацію казки “Червона Шапочка” і те, як можна використовувати декілька видів театру в одній казці. Ви всі використовуєте театралізовану діяльність у роботі з дітьми, тож пропоную вам сьогодні поділитися власним досвідом роботи з даної проблеми.

Вправа “А Я РОБЛЮ ЦЕ ТАК...”

(Вихователі діляться досвідом роботи, щодо використання театралізованої діяльності у розвитку творчої особистості дитини).

Ведуча: Отже, чарівний світ театру розкриває таємні дверцята нашої душі, дає поштовх до буяння творчості, випрямляє думку. Кожна дитина – актор. І ми повинні підтримати у ній цей талант.

Ведуча: А зараз мені б хотілося надати ряд методичних рекомендацій щодо використання театральної педагогіки у роботі з дітьми:

1. Особливу увагу варто звернути на вміння дітей передавати настрій, душевний стан героїв.
2. Під час роботи над інтонацією, мімікою, жестами доречно використовувати такі ігрові вправи:

Рухливі вправи (сценічний рух)

“Ланцюжок” - Діти стоять по одному в колоні. Перша дитина – руки на поясі, кожен з решти дітей кладе праву руку на плече того, хто стоїть попереду. Потім всі піднімають ліву ногу назад таким чином, щоб той, хто стоїть позаду, зміг узяти його за стопу. Вийде “ланцюжок”

Під музику “ланцюжок”, підстрибуючи на одній нозі, рухається вперед. Після 5 підскоків слід відпочити, потім повторити з лівою ногою.

“Поїзд з кавунами”

Мовленнєво-рухливі вправи:

Як живеш?

Ось так!

Як ідеш?

Ось так!

Як біжиш?

Ось так!

Як пливеш?

Ждеш обід?

Махаєш услід?

Уранці спиш?

“Пісенька пальчиків”

Їсти захотів великий палець:

- От, коли б дістати смалець!

Вказівний за ним зітхає:

- Смалець що? Крупи немає!

А середній мовив тихо:

- Що крупа? Без хліба лихо!

Підмізний ледь не плаче:

- Отаке життя ледаче!

А мізинець: - Годи братці,

До роботи треба браться!

Ритмічні вправи:

“Веселі кубики” – Діти сидять на стільчиках, біля правої ноги кожного лежать 3-4 кубики. Під рахунок, або під мелодію “Сертакі” діти перекладають кубики:

Один (нахилитись, взяти один кубик);

Два (випрямитись, перекласти кубик в ліву руку);

Три (нахилитись, поласти кубик біля лівої ноги);

Чотири (випрямитись).

Таким чином, необхідно виконувати рухи, поки всі кубики не опиняться на лівій стороні. Потім слід виконати зворотні дії.

“Струмочок”

Пантоміма

“Покажи”:

- високі та низькі ворота,
- важку і легку ношу,
- швидку й повільну ходьбу,
- доріжку (діти присідають, кладуть руки на плечі дитині, яка присіла попереду, нахиляють голову);
- “копиця” (усі діти сходяться у середину кола, з’єднують підняті догори руки);
- “кочки” (діти присідають, кладуть руки на голову)

“Покажи, як...”

- горобець п’є воду з калюжі;
- чистить своє пір’ячко;
- повільно падає листя з дерева;
- літають пташки, метелики;
- росте квітка.

Інценівка дитячих пісень.

Крім запропонованих, є ще дуже багато вправ на дихання, на розвиток мовлення, скульптурні вправи, етюди з ляльками, та інші.

1. Під час розподілу ролей враховувати творчі дані та музичні здібності дитини, які допоможуть їй створити певний образ.
2. Одночасно з роботою над ролями, розучувати пісні та таночки, наполегливо працювати над їх творчим виконанням.
3. Музика є невід’ємною частиною гри-драматизації, органічним компонентом вистави,

- допомагає розкрити характери дійових осіб.
4. Необхідною умовою для інсценізації є детальне знання тексту. Тому, переказуючи зміст твору потрібно звертати увагу на різноманітні засоби виразності: паузи, наголоси, інтонацію, ритм, темп, силу голосу, міміку, жести – все це підсилює емоційне сприймання тексту.
 5. Під час розучування ролей, спонукати дітей до творчості.
 6. Значно активізує сприймання вистави такий прийом, як розмова артистів з глядачами.

Додаток М

Тренінг для батьків на тему: «Долаємо проблеми разом»

Мета: розвиток розуміння причин виникнення негативних проявів поведінки у дітей дошкільного віку та шляхи їх подолання.

Завдання:

- розглянути основні чинники, що впливають на процес розвитку негативної поведінки у дітей дошкільного віку;
- визначити місце та роль театралізованої діяльності дошкільників у попередженні та подоланні негативних проявів у їх поведінці.

Матеріали: аркуші паперу, ручки, олівці.

Хід роботи

4. Знайомство

Ведучий: добрий день шановні учасники. Сьогодні наша робота буде присвячена допомозі нашим діткам, які переступили поріг садочка, дітям, які в силу різних причин мають негативні прояви у поведінці.

5. Розминка «Загальний ритм»

Мета: дати можливість учасникам розім'яти м'язи та відпочити. Тренер кілька разів поспіль плескає в долоні з певною швидкістю, задаючи тим самим ритм, який учасники. Розташовані колом стоячи, повинні, відтворити й підтримувати в такій спосіб: учасник, що стоїть праворуч тренера, робить один оплеск, наступний за колом учасник – також один оплеск, і так далі кожний учасник по черзі робить один оплеск у ритмі, заданому тренером. Правильне виконання вправи справляє враження, начебто в заданому ритмі плескає одна людина, а не всі члени групи по черзі.

Варіант виконання вправи. Ведучий виконує оплесками нескладну музичну композицію – коротку з чітким ритмом. Потім кожний учасник по черзі її повторює.

Ще варіант: можна одночасно вибивати композицію всією групою.

Бесіда

Досить часто в дітей дошкільного віку виникають негативні прояви у поведінці. Вони можуть бути спричинені неправильним вихованням у сім'ї, дефіцитом уваги до дитини та адаптацією до ЗДО.

Адаптація для дитини – це стрес, страх, тривожність. Саме швидке пристосування до нових умов, вливання у колектив дітей є необхідною запорукою психологічного здоров'я та комфорту вашої дитини. Досить поширеними реакціями дитини при вступі у садок – є негативні прояви у їх поведінці.

- Скажіть, будь ласка, з власного досвіду, що Ви помічаєте негативне у поведінці своєї дитини?
- Які чинники, на Вашу думку, впливають на таку поведінку?
- Чи не обділена Ваша дитина увагою та любов'ю у сім'ї?
- Як Ви намагаєтесь виховувати свою дитину?

Вправа «Імена»

Мета: вчити визначати риси характеру своєї дитини.

Зараз візьміть папір і ручки і спробуйте написати риси характеру та літери імені вашої дитини та проаналізуйте, наскільки вони притаманні та мають вияв у поведінці вашої дитини. Наскільки ці риси допомагають адаптуватися вашій дитині до ЗДО?

Обговорення

- А що можемо та маємо зробити ми? Я пропоную поділитися досвідом про те, як Ви налаштуєте дитину на відвідування дитсадка, що особисто робите для того, аби запобігти виникненню негативних проявів у поведінці вашої дитини?

Вправа «Дід та баба»

Мета: формувати вміння застосовувати емоційно - виразні рухи, як головного компоненту пантоміми в процесі використання діяльності з власною дитиною вдома.

- Всім Вам відома українська народна казка «Курочка Ряба».

За допомогою пантоміми пропоную розіграти цю казку, використовуючи засоби емоційно – образної виразності: міміки, жестів та рухів.

«Жили собі дід та баба, та була в них курочка Ряба. Знесла курочка яєчко. Дід бив, бив – не розбив, баба била, била – не розбила. Мишка бігла, хвостиком зачепила, яєчко покотилося та й розбилося.

Дід плаче, баба плаче, а курочка кудкудаче:

- Не плач, дідусю, не плач, бабо, знесу вам яйце не просте, а золоте».

Обговорення

Чи впоралися Ви із завданням перевтілення? Чи не важко було це Вам виконувати? Які засоби емоційної та образної виразності Ви використовували під час виконання цієї вправи?

Вправа «Скажи слова із інтонацією»

Мета: формувати вміння розуміти та емоційно виражати різний стан за допомогою інтонації.

Пропонується вимовити слова «Добрий день» з різною інтонацією:

- захоплено (*зустрілись давні друзі, які довго не бачились*);
- чемно, стримано (*зустріч людей, які малознайомі*);
- з повагою (*заслуженій людині*);
- холодно, майже механічно (*втратив усяку довіру до цієї людини*);
- поважно, коректно (*підлеглий – начальнику*);
- підлесливо (*хочу добитися чогось від начальства*);

- вимовити по-різному етикетну формулу початку мовлення **«Шановні діти!»** (байдуже, урочисто, виражаючи прохання, радість, іронію та ін.)
- придумати фразу, з якою дорослий звернувся б до дошкільників, якби почув галас, і вимовити її по-різному (з гнівом, із загрозою, з подивом, у вигляді прохання, байдуже, з образою тощо).

Обговорення

Чи вдалося Вам впоратися із цим завданням без ускладнень?

- Які складнощі були під час виконання цієї вправи?

Вправа «Промов скоромовку»

Мета: сприяти формуванню сценічної мови, чіткість дикції; добиватися швидкого темпу мовлення.

Тренер пропонує промовити скоромовки: *«Летів горобець через верхній хлівець, ніс пуд гороху і нам дав потроху», «Ходить посмітюха по смітничку зі своїми посмітюшенятами», «Летів шпак через попів мак, ніс мірку гороху без червоточини, без над червоточини».*

Обговорення

Чи не виникали у Вас труднощі під час виконання цієї вправи? Чи використовуєте Ви скоромовки у роботі над мовленням своєї дитини? Які?

Вправа «Слухай і виконуй команду»

Мета: розвивати увагу.

- Щоб мати акторські здібності, необхідно бути уважним.

Учасники шикуються:

- за іменами (в алфавітному порядку);
- за кольором волосся (починаючи із чорного);
- за зовнішнім виглядом (починаючи з найвищого або з найхудішого) тощо.

Вправа «Фантазія»

Мета: сприяти виявленню індивідуальних особливостей уяви.

Для того, щоб програвати ролі, необхідно вміти уявляти образи персонажей. Для цього необхідно розвивати уяву. Учасникам пропонується намалювати «неіснуючих героїв неіснуючої вистави», «фантастичне дерево» та назвати його.

Обговорення

Чи впоралися Ви з даним завданням? Як можуть допомогти Ваша творчість і фантазія у розвитку уяви?

Вправа – самонавіювання

Мета: вчити знімати емоційну напругу, уселяти почуття тепла.

«Закрийте очі і уявіть, що Ви лежите на теплому піску на березі моря, яскраво світить сонце, Вам дуже добре, по всьому тілу пішло тепло, стало приємно...»

Рефлексія.

Що нового Ви дізналися, навчилися під час даного тренінгу?

Як бачимо, необхідно вміти володіти навичками акторських здібностей для того, щоб вміти організувати театралізовану діяльність з дітьми вдома, адже театралізовану діяльність можна використовувати як засіб попередження негативних проявів у поведінці своїх дітей.